

Aydınlı, E. (2021). Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(40), 739-784.

DOI: 10.21550/sosbilder.707900
Araştırma Makalesi / Research Article

ZONGULDAK KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEĞİ

Erkan AYDINLI*

Gönderim Tarihi / Sending Date: 23 Mart / March 2020

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 13 Mayıs / May 2020

ÖZET

Bu çalışmada, Zonguldak'ta kurulan Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin kuruluşu, amacı, faaliyetleri ve kapanışı incelenmiştir. Soğuk Savaş Dönemi'nin anti-komünist siyasetinin etkisinde kurulan bu dernek, yaklaşık olarak dört yıl faaliyet göstererek geliştirdiği milliyetçi söylemlerle birlikte mitingler, konferanslar ve toplantılar düzenlerken, bir yandan da neşrettikleri yayınlarla hem kamuoyunda hem de siyasette etkin bir görünüm sergileyerek komünizmle mücadele etmiştir. Yerel bir dernek olarak kurulan Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, kadrosuna kattığı Nejdet Sançar, Halit Taşman gibi Türkçü isimlerin etkisiyle yeni milliyetçi söylemler geliştirmiştir. Yürütülen bu faaliyetlerle Dernek'in etki alanı Zonguldak ilinin sınırları dışına çıkmıştır. Böylelikle Türk siyasi hayatına da etki eden Dernek, kendinden sonra açılacak olan komünizmle mücadele derneklerine de komünizmle mücadele konusunda örnek teşkil etmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Zonguldak, komünizmle mücadele, Komünizmle Mücadele Derneği, Zonguldak dernekleri, Zonguldak'ta komünizmle mücadele*

Association for Fighting Communism of Zonguldak

ABSTRACT

In this study, the establishment, purpose, activities and closing of the Association for Fighting Communism of Zonguldak, which was established in Zonguldak, was examined. Founded under the influence of the anti-communist politics of the Cold War Era, this association has operated for approximately four years. While struggling with communism with various methods along with the nationalist rhetoric they developed,

* Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Bursa / TÜRKİYE, erkanaydinli67@icloud.com

on the other hand they were holding meetings, conferences and meetings; they also displayed an active appearance both in public and in politics with the publications they published. With the influence of Turkish names such as Nejdet Sançar, Halit Taşman, which he was added Association for Fighting Communism of Zonguldak, which was established as a local association, the association developed new nationalist rhetoric and the scope of the association went beyond the boundaries of the province of Zonguldak with these activities. Thus, the association, which had an impact on the Turkish political life, which had become an example for future associations about fight against communism.

Key words: Zonguldak, fighting communism, Association Fighting Communism, associations of Zonguldak, fighting communism in Zonguldak

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan güçlü bir şekilde çıkan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, savaş sonrası Türkiye'den 1921 tarihli Türk-Sovyet Dostluk Anlaşması'nın yenilenmesi için kabul edilmesi mümkün olmayan bazı taleplerde bulunmuştur (Gürün, 1983: 144-147). Sovyetlerin, Boğazlardan kendine üs verilmesi ve 1921 yılında çizilen Türk-Sovyet sınırının değiştirilmesi gibi şartları içeren bu talepler (Foreign Relations of the United States, 1945: 89-90), Sovyetlerin savaş sonrası yayılmacı bir politika yürüteceğinin sinyallerini vermişti. Sovyetlerin 1945 tarihli bu taleplerinin gündeme gelmesiyle birlikte, Türk toplumunun hafızasında "*Rus Düşmanlığı ve Moskof*" imgesi tekrar ortaya çıkmıştır. Bu imge, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda, Osmanlı'nın savaştan mağlup ayrılmasıyla birlikte meydana gelen gelişmelerle ortaya çıkmıştır. Bu savaştan sonra, Osmanlı'nın tüm dinamikleri sarsılmış ve baştan aşağıya tüm imparatorluk savaşın yarattığı olumsuz etkilerden dolayı büyük bir yara almıştır. Savaş sonrası büyük toprak kayıpları yaşanırken, yüklü bir savaş tazminatı altına da giren Osmanlı İmparatorluğu, ağır ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. Muharebeyle birlikte birçok Osmanlı şehri tahrip olurken, Balkanlar'da yaşayan Türk nüfusun büyük bir bölümü

Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmıştır (Karal, 2000: 40-67). Osmanlı, bu göçün ve savaşın verdiği zorluklarla mücadele ederken (Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA), 44-124), bir yandan da Rus orduları tarafından yapılan insanlık dışı hareketlere maruz kalmıştı. Meydana gelen bu gelişmeler, Türk toplumunun hafızasında olumsuz bir “*Moskof imgesinin*” yaratılmasına neden olmuştur.

Bir düşman imgesi olarak Türk Toplumunun hafızasında yatan “*Moskof imgesi*”, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılma ve yok olma yönündeki kaygısının müsebbibi olarak görülen ezeli düşman Rusya'nın, Türklere karşı tehdidinin maskesi olarak büyük bir tehlikeyi temsil ediyordu (Bora, 2012: 14). Rus devleti ile yaşanan bu tarihi, siyasi ve sosyal olayların sonuçları nedeniyle ortaya çıkan olumsuz “*Moskof imgesinin*” yansımaları, sosyal hayattan edebiyata kadar birçok alanda hissedilmiştir (Meşe, 2013: 13-14). Her ne kadar Milli Mücadele Dönemi'nde ikili ilişkilerde yakınlık sağlanıp, 7 Aralık 1925 tarihinde SSCB-Türkiye Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması imzalanırsa da¹, Sovyetlerin, İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'den toprak ve üs talep etmesiyle birlikte bu dostluk yerini anlaşmazlıklara bırakmıştır. Böylelikle Osmanlı Dönemi'nde oluşan “*Moskof imgesi*”, bu süreçte tekrar Türk toplumunun hafızasında ortaya çıkmıştır. Ancak bu defa komünizm ve Rus Emperyalizmi üzerinden beslenen bu imge, Soğuk Savaş Dönemi'nin yaygın söylemlerinden olan anti-komünizme evrilmiştir.

Türk toplumunun hafızasında oluşan “*Moskof imgesinin*” anti-komünizme evrilmesindeki dış etken ise; Sovyetlere karşı çevreleme politikası yürüten Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. Çünkü Amerika'ya göre Sovyetler; Türkiye, İran ve Yunanistan gibi ülkeleri tehdit edebilir ve diğer ülkelerde var olan komünist grupları siyasi

¹ Milli Mücadele yıllarında Türk-Sovyet ilişkileri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Yüceer, 1997.

liderliği ele geçirecek derecede güçlendirebilirdi. Bu nedenle Amerikan yönetimi, Sovyet tehdidi altındaki milletlerin direncini politik, psikolojik ve askeri yardımlarla güçlendirebileceğini düşünmüştür. Sovyetlerin bu politikalarını önleme çerçevesinde Amerika, Sovyetlerin Türk boğazları hakkında verdiği notaları açık bir dille eleştirmiştir (Gürbüz, 2010: 147-148). Dışişleri Bakanı Dean Acheson da Sovyetlerin talepleri hususunda Türkiye'ye kişisel güvence vermesiyle (Truman, 1995: 97-98) Amerika, Sovyetlere karşı Türkiye'yi desteklemeye başlamıştır. Böylelikle Türkiye, Soğuk Savaş yılları boyunca Amerika tarafından “önemli bir müttefik”, Sovyetler ve komünizm tehdidine karşı bir “bariyer” olmuştur. Türkiye'nin iç şartları, Sovyet tehdidi ve Amerika'nın süper güç olması gibi şartlar, Türkiye'yi Amerika'ya yaklaştırmış ve yegâne dış destek kaynağı olarak belirmesine neden olmuştur. Böylece Türkiye, Amerika'nın komünizme karşı McCharthyizm² açtığı savaşa ortak olmuş ve Sovyet tehlikesi iki ülkeyi ortak paydada birleştirmişti. İki ülke arasındaki yakınlaşmanın en büyük sembolü de ABD'de vefat eden Türkiye Washington Büyükelçisi Münir Ertegün'ün cenazesinin Amerikan Donanması'nın en büyük savaş gemilerinden biri olan Missouri zırhlısıyla Türkiye'ye gönderilmesi olmuştur. Büyük bir heyecanla karşılanan Missouri zırhlısı, iki ülke arasında başlayacak olan yakın ilişkilerin sinyallerini vermişti (Foreign Relations of the United States, 1946: Document 644).

Türkiye ve Amerika arasında ikili ilişkiler devam ederken, Amerika'nın komünizme karşı aldığı küresel önlemlerden olan Truman

² ABD'de senatör olarak görev yapan Joseph R. McCarty, ABD'de komünizme karşı sert politikalar üretilmesi ve uygulanması konusunda oldukça etkili bir isimdir. Komünizme yol açabilecek her türlü aktiviteyi soruşturmaya tabi tutan McCarty'nin uyguladığı cadı avı “McCharthyism” olarak adlandırılmış ve bu yöntemler benzer bir şekilde ABD ile ilişkisi olan ülkelere büyük oranda yansımıştır (Tokgöz, 2008: 104-105).

ve Marshall Yardımları, Türkiye için büyük bir askeri ve ekonomik fırsat olmuştur. Yunanistan'daki komünizm kıpırdanmalarının Türkiye'ye sıçramaması ve Türkiye'nin Sovyet etkisinden uzaklaştırılması amacıyla Truman Doktrini kapsamına alınan Türkiye (Foreign Relations of the United States, 1946: Document 76-77), bu yardımlardan olabildiğince faydalanmak istemiştir. Komünizm tehdidi altındaki ülkelere mali ve askeri yardım yapılmasını içeren bu doktrinle birlikte, Türkiye'ye 100 milyon dolar yardım yapılmıştır (Aslan, 2016: 180). Amerikan yardımlarıyla birlikte batıya entegre olmaya başlayan Türkiye, resmen Soğuk Savaş'ta taraf olmuş ve doktrin kapsamında imzalanan anlaşmalarla birlikte Amerikan propagandası, Türkiye sınırları içerisinde resmî olarak yerini almaya başlamıştı³.

Truman Doktrini sadece Sovyetlerin doğrudan doğruya baskısı ve tehdidi altında olan Türkiye ve Yunanistan'a yardım yapılmasını öngörürken, Marshall Planı ise; Avrupa odaklı bir yardım planı olmuştur. Savaş sonrası Avrupa'nın ekonomik durumunun kötüleşmesi ve Sovyetlerin artan komünist propagandasına önlem olarak hazırlanan Marshall Planı'yla birlikte Avrupa, Sovyet etkisinden uzaklaştırılacaktı (Foreign Relations of the United States, 1946: Document 76-77). Komünist yayılmaya karşı cevap olarak görülen bu plana Türkiye, savaşa dâhil olmadığı ve savaştan herhangi bir zarar görmemesi gibi nedenlerle dâhil edilmek istenmiyordu (TBMM Tutanak Dergisi, 1948: 4-9). Ancak Türkiye'nin bu plan dâhiline alınması için doğrudan Amerikan Hükümeti'ne başvurmasıyla Türkiye'nin askeri gücü ve iç düzeni bakımından önemini tekrar ele alan Amerikalı idareciler, bu

³ Truman Doktrini kapsamında yer alan anlaşma metninin “*ABD’li basın ve radyo temsilcilerinin bu yardımın kullanımını serbesçe müşahede etmelerine ve bu müşahedelerini tam olarak bildirmeleri sağlanacaktır. Bu yardımlarla ilgili Türkiye’de tam ve devamlı yayın yapılacaktır.*” maddesi ABD propagandasının Türkiye topraklarında yürütüleceğinin teminatı olmuştur. Anlaşmanın tam metni için bk. TBMM tutanakları, 2020a.

plana Türkiye'yi de dâhil etmeye karar verdiler (Ülman, 1961: 119). Bunda en büyük etkenlerden biri de Türkiye'nin jeopolitik önemi olmuş ve Amerika, Ortadoğu'da Sovyet yayılmacılığına karşı coğrafi olarak kilit bir rol üstlenen Türkiye'yi kendi safında tutmak istemiştir.

Marshall Planı kapsamında imzalanan ikili anlaşmalarla birlikte Amerika tarafından sağlanan yardımlar bazı şart ve kayıtlara bağlanmıştı. Antlaşmanın dördüncü maddesine göre; “*Türkiye'ye gönderilen yardım malzemeleri Türkiye'nin mülkiyetinde olmamakla birlikte amacı dışında kullanılmayacak*” (Aslan, 2016: 180) ifadesi, yapılan bu yardımların sadece komünizm ve Sovyetlere karşı kullanılacağını belirtmekteydi. Ayrıca yapılacak olan yardımların Amerikan Hükümeti'nin onay verdiği alanlar çerçevesinde kullanılması ve denetlenmesi için Türkiye'de Misyon Şeflikleri oluşturulmasına karar verilmişti⁴. Yardım programlarının yürütülmesi için bu şefliklerde birçok Amerikalı askeri ve sivil personel yer alırken⁵ bu birimlerde komünizme karşı ortak çalışma büroları oluşturulmuştur (İlhan, 2015: 251). Bu yakın ilişkilerle birlikte Amerikalı personeller uzun yıllar Türkiye'deki hem askeri hem de sivil bürokrasiyle iç içe çalışmış ve bu da ülke siyasetinin Amerika çizgisinde ilerlemesini sağlama yolunda önemli bir etken olmuştur⁶. Türkiye'nin Truman ve Marshall

⁴ Marshall Planı çerçevesinde imzalanan anlaşmanın tam metni için bk. TBMM tutanakları, 2020b.

⁵ 1951-53 yılları arasında ABD Ankara Büyükelçiliği yapan McGhee, misyon personellerinin sayısının 25 bini bulduğunu belirtmektedir (McGhee, 1992: 165).

⁶ 27 Mayıs askeri müdahalesinin önemli isimlerinden biri olan Alparslan Türkeş Amerikalıların Türk kurumlarında yer almasını şu şekilde eleştirmiştir:

“*27 Mayıs'tan sonra Başbakanlık'a oturunca bakanlıkları dolaşmaya başladım. İçişleri Bakanlığına gittiğimde, orada ayrı bir odada, bir ayrı büroda Amerikalıları gördüm. Bizim yetkililere durumu sorduğumda, komünizmle işbirliği çerçevesinde yapılan çalışmalarla memurlarımızı eğittiklerini, koordinasyon yaptıklarını söylediler. Ama işi biraz daha araştırınca, bakanlığa dışarıdan gelen ve giden tüm şifre, mektup, telgraf ve evrakların oradan geçtiğini öğrendim.*” (Turgut, 1995: 202)

yardımlarına dâhil olmasıyla birlikte Türkiye'nin dış politikasındaki bu değişimler iç politikaya da anti-komünist politikalar olarak yansımaya başlamıştır.

Türk toplumunun hafızasında oluşan “*Moskof imgesinin*” anti-komünizme evrilmesindeki en büyük iç faktör; ülkedeki milliyetçi ve muhafazakâr çevrelerin söylemleri olmuştur. Komünizme karşı panzehir olarak Milliyetçi ve İslamcı ideolojiyi kullanan bu çevreler, Türkiye’de anti-komünizmin birer savunucusu hâline gelmişlerdir. Soğuk Savaş’ın ilk yıllarında komünizm, memleket dâhilinde önemli bir tehlike arz edecek şekilde dallanıp budaklanmış bir hâlde olmamakla birlikte (Türk Sesi, 14 Temmuz 1948: 1) o dönemde komünizmle mücadele; komünist cereyanlara karşı halkı bilinçlendirmek ve komünizme karşı önlem alma yolunda amaçlar doğrultusunda tedbir amaçlı yürütülmekteydi. Fakat Amerika’nın komünizme karşı savaşına müdahil olan Türkiye, ülkedeki komünist tehdidin varlığını abartarak⁷ Sovyetlere karşı Amerika’nın askeri, ekonomik ve siyasi desteğini tam olarak almak istemiştir. Amerika’yla kurulan ilişkiler doğrultusunda komünizme karşı yürütülen faaliyetler bir tedbir ya da önlem olmaktan çıkarak bir “*cadı avına*” dönüşmüştür. Ülkedeki her sol hareket komünistlikle itham edilirken, Cumhuriyet Halk Partisi hükümetinin, sol ideolojiye karşı milliyetçi gençleri desteklemeye başlaması Tan

⁷ Türkiye’de o dönem içerisinde ciddi bir komünizm karşıtı propaganda yer almasına rağmen o dönemki ABD belgelerine baktığımızda ise “*Türkiye’nin güçlü bir anti-komünist olmakla birlikte Sovyet ve komünist propaganda etkisinin çok az olduğu bir devlet olarak tanımlanması*” Türkiye’nin ülkedeki komünist tehdidini abarttığını göstermektedir (CIA Archive, 1948: 6, 7). Ayrıca, 1953 yılında CIA’nın *Communism in the Free World* belgesinde komünizmin dünyadaki durumu incelenmiş ve Türkiye’nin bu listede adı bile geçmemiştir (CIA Archive, 1953). Gün gün ayrıntılı olarak Türkiye’nin genel bir haritasını çıkaran ABD’li yetkililerin en çok vurguladığı konu ise Türkiye’nin çok güçlü bir anti-komünist olduğu, “*Türkiye’de hükümetin sağlam bir şekilde kurulup işçilerin zayıf ve örgütsüz olduğu*”dur (Foreign Relations of the United States, 1947: Document 535-537).

Olaylarındaki tavrıyla belirmişti⁸. Bu dönemde “*sola*” karşı artan basın yasakları (Aslan, 2016: 184), DTCF üyelerinin cezalandırılması ve Hasan Ali Yücel-Kenan Öner davaları gibi olaylar ise, Türkiye’deki sol düşünceye karşı siyasetin değiştiğini kanıtlar nitelikteydi. Özellikle Milliyetçilik ve “*sol*” karşılaşmasında önemli bir dönüm noktası teşkil eden Hasan Ali Yücel-Kenan Öner davası, o döneme damga vurmuştur⁹. Bu dava Demokrat Parti (DP) teşkilatında yer alan Kenan Öner’in, Yücel’i “*komünistleri himaye etmek ve Irkçılık-Turancılık davasında milliyetçi gençlere yapılan işkencelerin azmettiricisi*” olarak suçlamasıyla başlamış ve Yücel davanın kaybeden tarafı olmuştur (Koçak, 2013: 321-323). CHP yönetiminin, Yücel’in komünistlikle itham edilmesine sessiz kalması ise hükümetin o dönemde sol ve komünizme karşı bakış açısını ortaya koymaktadır. Türkiye’de sol ve komünizme karşı hükümetin takındığı tavrı simgeleyen Yücel-Öner davasıyla birlikte, Türk siyasi hayatında önemli bir aşama olarak değerlendirilen bu süreç, Türkiye’de milliyetçilerin sol çevrelere karşı zaferini yansıtmaktadır.

Milliyetçi-muhafazakâr çevrelerin komünizm düşmanlığıyla yükselişe geçen anti-komünist siyasetle birlikte sol düşünce, eski önemini yitirmiş ve DP’nin iktidara gelmesiyle birlikte büyük baskı altında kalmıştır. Bu noktada komünizmle mücadelede DP mensupları, öncelikle kavramları netleştirerek “aşırı solculuk” tabiri yerine “komünizmin” kullanılmasını uygun gördüler. Böylelikle sol düşünce, anti-komünist siyasetin hedefi olmaktan kurtulamadı. Ayrıca Türk Ceza Kanunu’nun 141. ve 142. maddeleri değiştirilerek aşırı sol faaliyet ve

⁸ Tan Olayları sırasında “*Yaşasın Halk Partisi, Yaşasın Altuok*” gibi sloganların atılması ve olay sonrası göstericilerin CHP binası önünde toplanması gibi olaylar göz önüne getirildiğinde olayların arkasında CHP yönetiminin parmağının olduğu kuvvetle ihtimaldir (İkdam, 4 Aralık 1945).

⁹ CHP Hükümeti’nin Tan Baskını, DTFC öğretim üyeleri olayları ve Hasan Ali Yücel-Kenan Öner davası karşısındaki tutumu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mumcu, 1994.

propagandalara karşı cezalar artırılması da (Resmi Gazete, 11 Aralık 1951: 1) sol düşünce ve komünizme karşı sert kararların alınmaya başlandığını gösterir nitelikteydi.

DP Dönemi'nde anti-komünizm, dış politikaya uyumlu bir şekilde ve Türkiye'de komünist faaliyetlerin var olduğunu kanıtlayıcı bir tavırla kullanılmıştır. Rus tehdidine karşı NATO'ya girme çabası, Kore Savaşı'na Türk askerlerinin katılması ve ABD'nin desteğini sağlama isteği gibi gelişmeler, anti-komünist politikaların güçlü olarak hissedildiği bu süreçte yaşanmıştır. Ancak DP Dönemi'nde Türkiye'deki komünizm varlığının kamuoyuna yansıtıldığı seviyede olmadığı ve abartıldığını görmekteyiz. Çünkü o dönem CIA'nın raporlarını incelediğimizde Türkiye'deki komünizm varlığı ve komünizm propagandasının oldukça minimal düzeyde olduğu tasvir edilirken, komünizme karşı hükümetin oldukça sert tedbirler aldığı altı çizilmiştir (CIA, 1958: 52; CIA, 1960: 1). DP hükümeti aldığı bu sert tedbirleri ise; hem muhalefete karşı hem de ülkedeki sol akımlara karşı kullanarak bunları komünizmle ilişkilendirmesi¹⁰, Türkiye'deki anti-komünizm politikalarının suiistimal edildiğinin önemli bir kanıtı olmuştur. Behice Boran, Adnan Cemgil ve Nevzat Özmeriç gibi önde gelen solcular tutuklanmış (Bulut, 2019: 152-154), komünizmi çağrıştıran her konudan uzak durma konusunda çabalar gösterilmiştir. Bir "cadı avına" benzeyen bu uygulamaların basın ve yayın araçlarına yansımaları ise; "komünizm propagandası yapmak" suçlamasıyla uygulanan sansür olmuştur. DP'nin iktidarı dönemlerinde toplam 126 yayın komünizm propagandası nedeniyle yasaklanırken, buna karşılık ırkçılık suçundan hiçbir yayın yasaklanmamıştır (Bulut, 2019: 167).

¹⁰ DP'nin 6-7 Eylül olaylarını komünistlere mâl etmesi, Halkevleri ve Köy Enstitülerini CHP'nin arka bahçesi olmakla ve komünistlikle ilişkilendirip suçlaması, Türkiye'de DP Dönemi'nde uygulanan anti-komünizm politikalarının suiistimal edildiğinin örneklerini teşkil etmektedir (Aslan, 2016: 187).

Dış politikada DP'nin Sovyet Rusya'ya bakışı, iç politikada solculara karşı tutumunu belirleyen önemli bir etken olmuştur (Aslan, 2016: 185). Komünizme karşı alınan tedbirlerle birlikte ülkenin dört bir yanında Komünizm'i Tel'in mitingleri (Mahiroğulları, 2019: 19-24) ve konferanslar düzenlenerek halk komünizm karşısında bilinçlendirilmeye çalışılırken, basın da bu doğrultuda yeni yayın politikaları üreterek komünistlere ve komünizme karşı güçlü bir propagandaya girişmiştir (Yılmaz, 2010: 46-52). Bu noktada Tan Baskını, basının dönüşümüne örnek teşkil etmiş, Sovyet ve komünizm yanlısı olmakla eleştirilen Tan'a karşı yapılan bu saldırılarla birlikte, Türk basınında büyük bir dönüşüm yaşanmış ve basında Amerikan siyasetinin etkisi gözle görülür bir şekilde hissedilmeye başlanmıştı. Anti-komünizmin ülkedeki tüm dinamiklere yansması ve devlet politikası hâlini almasıyla birlikte komünizm, Türk bünyesine uymayan dinsizlik, Allahsızlık ve vatansızlık olarak tanımlanırken, komünistler ise; vicdanını bir efendiye satmış sadık bir köpek, çevresine zehir akıtmakla görevli bir yılan ve insanları korkunç kızıl cehennemde alevinde yakan bir hain olarak tanımlanmıştır (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1950: 3). Türkiye'nin anti-komünizm politikasının siyasete ve kamuoyuna yansmasıyla birlikte örgütsüz bir şekilde komünizme karşı başlatılan kampanyalar zamanla örgütlü bir hâl almaya başlamış, bu amaçla çalışan aydınlar hep bir ağızdan komünizmi lanetleyerek çıkardığı yayınlarla ve kurdukları derneklerle komünizme karşı mücadele etmeye başlamışlardır.

Komünizme karşı mücadele etmek için kurulan Komünizmle Mücadele Dernekleri de komünizm karşısında örgütlü bir mücadele sergilemek için Türk siyasi hayatında üç ayrı şehirde olmak üzere dört defa kurulmuştur. Bu iller sırasıyla İstanbul (1948), Zonguldak (1948), İstanbul (1956) ve İzmir'dir (1963). Soğuk Savaş Dönemi'nin anti-komünizm rüzgârından etkilenerek kurulan bu dernekler, Türk siyasi hayatında önemli bir yer teşkil etmekle birlikte Dönem'in iç ve dış

politikalarından etkilenerak geliştirdikleri söylemlerle hem kamuoyunda hem de siyasette yerini yıllarca korumuşlardır. İlk olarak 1948 yılında İstanbul'da kurulan, ancak etkin bir faaliyet gösteremeyen bu derneği yine aynı yıl Zonguldak'ta kurulan Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği takip etmişti. İstanbul'da kurulana göre oldukça etkin bir görünüm sergileyen Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, hem yerelde hem de Türkiye genelinde geniş çapta faaliyetler yürüterek kendinden sonra kurulacak olan komünizmle mücadele derneklerine öncülük etmiştir.

1. Zonguldak'ta Komünizm Algısı

Avrupa'da kömür daha erken zamanlarda keşfedilmesine rağmen Osmanlı'nın kömür madenlerini keşfetmesi 19. yüzyılda meydana gelmiş ve Zonguldak'ın önemi kömür madenlerinin bulunmasıyla ancak bu yıllarda kavranmıştır. Kömür havzalarının açılmasıyla birlikte şehir görünümünü almaya başlayan Zonguldak, Osmanlı Dönemi'nin en yeni şehirlerinden biri olmuştur. Fransız sermayesiyle şehre yapılan liman ve rıhtım inşaatlarında çalışmak için bölgeye gelen Fransız ve İtalyanlar, bölgeye yerleşerek zamanla bölgede gayrimüslim nüfusun oluşmasına neden olmuştur (BOA, 880-65972). Yabancıların imtiyazına bırakılan kömür havzaları nedeniyle de yurt dışından çalıştırılmak üzere birçoğ gayrimüslim getirilmiřtir¹¹. Zonguldak'ta yaşayan gayrimüslim nüfusun yüksek olması nedeniyle farklı kültürlerin bir arada yaşaması, şehri farklı bir havaya sokmuştur. Bir yanda işgal günlerinden itibaren bölgede yaşayan Fransız ve

¹¹ 1911 yılında staj yapmak için Kömür Havzasına gelen A. Hüsrev Guleman anılarında, Zonguldak'ta Fransızca, İtalyanca, Rumca, Ermenice ve Hırvatçanın konuşulduğunu fark ederek şehirde bu dilleri konuşacak kadar da gayrimüslim nüfusun mevcut olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca çarşı esnafının da ekseriyetle gayrimüslim ve gayri Türk nüfustan oluştuğunun altını çizerek Zonguldak'taki Türk olmayan unsurların oldukça yüksek olduğuna işaret etmektedir (Guleman, 1938: 25-31).

İtalyanlar balolar düzenleyip kendi kültürlerine göre madencilerin koruyucusu olarak kabul edilen Azize Santa Barbara anısına Santa Barbara Yortusu yapıyorlardı (Efiloğlu & Tan, 2016: 27-29). Diğer yanda ise; düşük ücretle karnını doyurmaya çalışan maden işçi sınıfı, zorlu geçim şartlarında hayata tutunmaya çalışıyordu. Zonguldak'ın atmosferini anlatan Nazım Hikmet'te şehrin bu görünümünü “*Deniz kıyısında bir dağ. Dağın güzel sırtlarında villalar. Eteklerinde mağaralar. Villalarda patronlar, mağaralarda da maden işçileri.*” (Sertel, 1977: 87) şeklinde tasvir ederek, Zonguldak'taki sosyal adaletsizliğe değinmiştir.

Zonguldak, sınıfsal farklılığın oldukça belirgin olduğu ve halkın büyük bir çoğunluğunun düşük ücretlerle kömür ocaklarında çalıştığı bir işçi kenti olması nedeniyle, Türkiye'de üretilen anti-komünist siyasetin odak noktası hâline gelmiştir. Hükümete ve rejime karşı hareketlerin bu bölgede gelişme ihtimalinin yüksek olması CIA belgelerinde de göze çarpmaktadır (CIA 1949: 18). Zonguldak'ın kızıl komünizm mıntıkası olarak adlandırılan SSCB ile coğrafi olarak karşı karşıya olması da şehrin, komünist tehditlerine açık bir bölge olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. Bu nedenle CHP İl Teşkilatı, şehirdeki şüpheli durumları ve şahısları emniyete bildirmeye hazır olduğunu ifade ederek parti ocaklarının bu konuda çalışmalar yaptığını belirtmiştir. Komünizm cereyanlarını önlemek için Zonguldak'taki partililer, milli türküler söyleyerek, tarihimizin kahraman sahifelerinden konuşmalar yaparak milli duyguları şahlandırmışlar, böyle zehirli akımlar hakkında da korku histerisi yaratarak komünizm ideolojisinin işçi sınıfına sıçraması engellenmeye çalışmışlardır (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA), 490-1-0-0, 723-476-1). Ayrıca o dönemde komünizmle mücadele için Halkevlerinde komünizm hakkında konferanslar düzenlenmiş ve eski Kırım Dışişleri Bakanı olan ve

milliyetçiliğiyle tanınan Cafer Kırımer¹², komünizm hakkında 28-29 Mayıs 1948 tarihinde Zonguldak Halkevi'nde iki konferans vermiştir. Şehir idarecilerinin büyük bir çoğunluğunun katıldığı bu konferanslar, maden bölgelerinde de devam etmiştir (BCA, 490-1-0 -0,1013-911-1). Şehrin diğer ilçelerinde de devam eden bu konferansların konusu (Zonguldak, 18 Haziran 1948: 1) Rus tarihi, Rus Emperyalizmi ve komünizmin olumsuz yönleri olmuştur. Sovyet topraklarındaki kötü yaşam koşullarından da örnekler verilen bu konferanslarla birlikte (Kömür, 8 Haziran 1948: 2; Zonguldak, 4 Haziran 1948: 1), bölge halkının komünizme karşı sempati beslemesinin önüne geçilmek istenmiştir.

1943 komünist tutuklamalarının içerisinde Zonguldak şehrinden bazı kişilerin yer alması (TBMM Tutanak Dergisi, 1947: 68) ve komünistlikle ilgili birkaç münferit olayın meydana gelmesi şehirde, *“komünizme karşı önlemlerin alınmasının gerekliliğini”* ortaya koyuyordu. O dönemin atmosferini anlatan Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin önemli üyelerinden biri olan Nejdet Sançar da Zonguldak'tan; *“bir işçi şehri olması dolayısıyla kızıkların ihmal edemeyecekleri bir yer”* olarak bahsetmesi ve orada bulunduğu süre içerisinde etrafta irili ufaklı bir hayli solak (solcu) olduğunu dile getirmesi (Sançar, 1963: 26), Zonguldak'ın diğer bölgelere nazaran daha hassas bir bölge olduğunun önemli bir göstergesi olmuştur. Bu

¹² Cafer Seydahmet Kırımer (1889-1960), uzun yıllar Türkiye'de yaşamış Kırimli bir Türkçü düşünür ve yazardır. Kırim'in bağımsızlığını kazanması yolunda yürütülen mücadelenin önderlerinden biri olan Kırımer, Kırim Müslümanları Merkez Komitesi'nin kurulmasına önderlik ederek Moskova'da toplanan Rusya Müslümanları Kurultayı'na Kırim temsilcisi olarak katılmıştır. Kırim Halk Cumhuriyeti'nin (KHC) kuruluşunda ve anayasasının hazırlanmasında etkin görevler almıştır. KHC'de belirli sürelerde Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlığı gibi görevlerde bulunan Kırımer, koyu Türkçülüğüyle bilinmektedir. Kırımer'in Türkçü kimliği ve Sovyetler hakkında geniş bilgiye sahip olması onun komünizme karşı düzenlenen konferanslarda görev almasına neden olmuştur (Karaoğuz, 2007: 39, 59).

nedenle şehirdeki hem sivil toplum kuruluşları hem de siyasiler, komünizmin yayılmasına engel olmak için birçok önlem alırken, 1948 yılında kurulan Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği de, giriştiği faaliyet ve söylemlerle birlikte örgütlü bir şekilde komünizmle mücadele etmiştir.

2. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin Kurulması

Zonguldak'ta komünizmle mücadelenin ana yürütücüsü olarak görülen Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği 1948 yılının Temmuz ayında kurulmuştur (Türk Sesi, 9 Temmuz 1948: 2). Ancak Dernek'in başvurusu, statüsü belirli olmayan bir dernek olarak valilik katında uzun bir süre bekletilmiştir. Bu süre zarfında Dernek, faaliyetlerini yürütmeye devam ederek toplantılarını yapmış, hatta yayınlarını bile çıkarmıştır¹³. Öncelikle Dernek'in adı Kömür Havzası Komünizmle Savaş Derneği olarak belirlenmiş ve kurucuları da Bahattin Dökerel (işadami), Zeki Kandemiroğlu (gazeteci), Baha Açıknel, Yaşar Tüzün ve Nuri Gürtuna olmuştur (Türk Sesi, 9 Temmuz 1948: 2).

Dernek'in kuruluşu basına; *“Zonguldak'ın gayretli gençlerinden beş kişilik bir grup¹⁴ aralarında bir nizamname ile gerek aktif gerekse pasif her çeşit komünizm hareket ve gayretlerine elden gelen bütün çalışmalarla karşı koymağa karar verdikleri için bir dernek kurdular.”* şeklinde yansımıştır. Gazetenin belirttiği bu dernek Kömür Havzası Komünizmle Savaş Derneği'dir. Gazete, haberi verirken bir yurt davası olarak nitelendirilen komünizme karşı, kendimizi korumanın bir vazife olduğunu ifade etmiş ve komünizmle mücadele

¹³ Bu yayınlar için bk. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1949a; 1949b.

¹⁴ Türk Sesi gazetesi, Dernek'i kuran bu beş gencin Bahattin Dökerel, Zeki Kandemiroğlu, Baha Açıknel, Yaşar Tüzün ve Nuri Gürtuna olduğunu belirtmiştir (9 Temmuz 1948: 1)

için bu derneğe hep beraber üye olunmasının gerekliliğinin altını çizmiştir (Zonguldak Postası, 28 Temmuz 1948: 2). *Türk Sesi* gazetesi ise Dernek'in kuruluşunu; “*Memleketimizde sinsi sinsi yayılmaya çalışan emperyalist kızıkların komünizm dedikleri uydurma rejim karşısında birleşen memleketimiz gençliğinin komünizmle mücadele dernekleri kurdukları malumdur. Son olarak şehrimizde de Kömür Havzası Komünizmle Savaş Cemiyeti adı altında bir dernek kurulmuştur.*” (Türk Sesi, 16 Temmuz 1948: 1-2) şeklinde ifade etmiştir. Görüldüğü üzere Dernek'in kurulması basın tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Çünkü kurulduğu dönem içerisinde Türkiye'deki atmosfere baktığımızda; Sovyet taleplerinden sonra ABD'nin siyasi, ekonomik ve askeri desteğinden olabildiğince faydalanmak isteyen Türkiye, anti-komünist siyaseti yavaş yavaş bir devlet politikası hâline getirmişti. Bu yüzden böyle bir süreçte komünizme karşı kurulan bu derneğin memnuniyetle karşılanması gayet doğal olmakla birlikte çalışma şekli ve statüsü de oldukça merak konusu olmuştur.

Dernek'in idare merkezi, Zonguldak'ın merkezinde yer alan On Temmuz Mahallesi, Alparslan Sok. No. 9/B adresinde bulunan bir daire olarak belirlenmiş ve ilk kongresi 17 Ağustos 1948 yılında Halkevi konferans salonunda yapılmıştır. Kurucu başkan Bahattin Dökerel tarafından açılan kongrede, idare kurulu seçimi yapılmıştır. Zonguldak'ın en önemli kurumu olan Ereğli Kömür İşletmelerinin genel müdürü İhsan Soyak, başkanlığa seçilmiştir¹⁵. Yapılan ilk kongreyle birlikte Dernek'in ana tüzüğü belirlenerek komünizme karşı yapılacak mücadele hakkında kararlar alınmıştır. Bunun yanı sıra

¹⁵ Dernek'in kurucu başkanı Bahattin Dökerel olmasına rağmen başkanlığa E.K.İ Müessese müdürünün seçilmesi kararı, şehrin en prestijli ve en güçlü makamlarından olan E.K.İ Müessese Müdürlüğü'nün prestijinin kullanılmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü başkan olarak pek bir faaliyete girilmeyen Soyak, zaten bu görevi kısa bir süre sürdürmüş ve başkanlığa yine Bahattin Dökerel getirilmiştir.

kongrede, Dernek'in adı Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği olarak değiştirilerek daha kapsamlı bir hâle getirilmiştir (Türk Sesi, 20 Ağustos 1948: 1-2).

3. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin Kurulma Amacı

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin kurulma amacı, komünizmle her şekilde mücadele etmektir. Ama yürütülen “*koyu milliyetçi politika*” komünizme karşı yapılan bu mücadelenin önüne geçmiştir. Komünizmin vatani, milliyeti, dini, gelenek ve göreneği reddeden bir ideoloji olarak kabul edilmesi nedeniyle Dernek'in kurucuları komünizmle mücadele etmenin en önemli silahını milliyetçilik olarak görüyor, milliyetçiliğin olduğu yerde de komünizmin barınmasının pek de mümkün olmadığını düşünüyorlardı. Bu fikirden hareketle komünizmle mücadele etmek için milliyetçi bir söylem geliştirmişlerdir. Bu yeni söylemle birlikte komünizme karşı faaliyetlere girişen Dernek, öncelikle ülke içerisindeki komünistlere cephe alarak onların temizlenmesi gerektiğine vurgu yapmış ve memlekette herkesin el ele verip komünizmle mücadele etmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur. Memleketin ancak bu şekilde kurtulacağını belirten yöneticiler, öte yandan da gençlerin bu derneğe karşı ilgili olmadığından şikâyet ediyordu. “*Memleketi, milliyetçi gençlerin kurtaracağını, ancak şehirdeki gençlerin bana ne lazım hastalığı nedeniyle komünizmle savaşmak için ellerini taşın altına koymaya çekindiğini*” belirten kuruculardan Zeki Kandemiroğlu, gençlerin bana ne lazım sözlerine bakmadan yollarına devam edeceklerini dile getirmiş ve “*Allah Bizimle Beraberdır*” (Demokrat Postası, 27 Kasım 1950: 2) diyerek milliyetçi söylemlerin yanına bir de İslamcı söylem ekleyerek Dernek'in kuruluş amacını gazetede ki köşesine taşımıştır.

Dernek'in valiliğe verdiği tüzüğü incelediğimizde, merkezi Zonguldak olarak ifade edilmiş ve üyeleri Zonguldak'ta ikamet eden Bahattin Dökerel, Zeki Kandemiroğlu, Bahaeddin Açık, Yaşar Tüzün ve Nuri Gürtuna olarak belirtilmiştir. Dernek'in gayesi ise tüzükte; komünist fikir ve faaliyetlerle mücadele etmek olarak ifade edilmiştir. Çalışma şekli de; komünizmle mücadele kapsamında resmî makam ve müesseselerle işbirliği yapmak, bununla birlikte konferans, konuşma ve neşriyat yoluyla da komünizmle mücadelenin destekleneceğinin şeklinde belirtilmiştir. Özellikle işçi ve halka bu tehlikeli cereyanı anlatmak ve halkın maneviyatını mücadele ruhuna göre hazırlamak Dernek'in ana gayelerinden biri olarak açıklanmıştır. Dernek, komünizmin kötü yanlarını açıklamak ve halka komünizmin ne kadar kötü bir ideoloji olduğunu anlatmak için toplantı, konferans, miting gibi faaliyetlerle komünizme karşı mücadele edecekti. Siyasetle de bir bağı olmadığını dile getiren Dernek, tüzükte bunu belirtmişse de (Türk Sesi, 16 Temmuz 1948: 3) sonraki süreçte üyeler, hatta başkanları dahi bazı partilerde siyasetle uğraşmışlar ve bunu da Dernek'e yansıtmışlardır¹⁶. Hatta ilk toplantıda bile yapılacak faaliyetlerden çok siyasi söylemlerin sıklıkla dile geldiği ifade edilmektedir (Türk Sesi, 29 Mart 1948: 1-2).

Dernek'in gayesi, çalışma şekli ve statüsü tüzükte açıkça belirtilmesine rağmen 1949 yılına gelindiğinde henüz tam olarak statüsü ve çalışma şekli üzerinde henüz bir uzlaşma sağlanamamıştır. Cemiyetin bir polis teşkilatı gibi çalışmasını isteyen bazı üyeler, dilediği vatandaşın peşine takılıp komünist takibatı yapmayı düşünürken, diğer üyeler henüz Dernek'in siyasi olup olmadığını tartışıyordu (Türk Sesi, 29 Mart 1948: 1-2). İlk zamanlarda Dernek'in kurulması kamuoyunda memnuniyetle karşılanırsa da, henüz komünizmle mücadele kapsamında yapılan herhangi bir faaliyetinin görülmemesi, Dernek'in basında

¹⁶ Dernek'te başkanlık yapmış olan Halit Taşman, Demokrat Parti'de uzun yıllar İl Meclis üyeliği yaparak aktif siyasetin içerisinde bulunmuştur (Ocak, 29 Mart 1948: 3).

eleştirilmesine neden olmuştur. Kamuoyunun beklediği atılımı yapamayan Dernek, komünizme karşı herhangi bir broşür, toplantı ya da konferans düzenlemediği için kendinden bekleneni veremiyordu (Türk Sesi, 1 Şubat 1949: 1-2). Dernek'in herhangi bir faaliyet içerisinde olmaması bir yana, gerekli çoğunluğu sağlayamadığı için toplantılarını dahi düzenleyemiyordu. Örneğin 19 Mart'taki toplantı, gerekli çoğunluk sağlanamadığı için 26 Mart 1949 tarihine ertelenmiş (Zonguldak, 25 Mart 1949: 2), hatta bu tarihte de gerekli çoğunluğun sağlanamaması nedeniyle yapılamamıştı (Zonguldak, 1 Nisan 1949: 1). Bu durum büyük ümitlerle kurulan ve kamuoyunda memnuniyetle karşılanan bu derneğin hareketsiz bir şekilde kalmasına, hatta üyelerinin toplantılara katılmaması nedeniyle geleceği hakkında karar bile alınamamasına neden oluyordu.

Dernek hakkında yapılan eleştirilerden kısa bir süre sonra gazetelerin “*Hayırlı Bir Başlangıç*” olarak verdiği haberde, bir yıl önce kurulan Dernek'in ilk yazısını çıkarttığı ve “hapishanelerde yatan komünizm suçlularının diğerlerinden ayrılması gerektiğini” ilgili makamlara bildirmesi gibi faaliyetlere girişmesi, yüklenmiş olduğu vazifeyi başarma yolunda attığı ilk adımlar olarak ifade edilmekteydi (Türk Sesi, 16 Nisan 1949: 1-2). Fakat Dernek hâlâ kendinden bekleneni veremiyor, yani komünizme karşı güçlü bir şekilde mücadele etmiyordu. Bundaki en büyük etken de kurucular ve üyelerden kaynaklanıyordu. Cumhuriyet Halk Partili olan kurucu üyeler¹⁷ komünizmle mücadele etmek için politikalar üretmemekle birlikte çalışma şekli konusunda henüz bir irade ortaya koyamadıkları için Dernek, 1949 yılının sonlarına kadar herhangi bir varlık

¹⁷ Dernek'in kurulduğu ilk dönemde üyelerinin CHP taraftarı kişiler olduğunu Zonguldak ili teftiş raporlarında geçen “*Komünizmle mücadele maksadıyla Partili arkadaşlar tarafından bir Komünizmle Mücadele Cemiyeti kurulmuştur.*” ifadesinden anlamaktayız (BCA, Fon: 490-1-0-0, Yer: 723-476-1; Zonguldak İlinin Teftiş ve Çalışma Raporları, 14.09.1950: 77).

gösterememiştir. Ancak 1949 yılında Dernek'in idare heyetinde büyük değişimler yaşanmıştır¹⁸. Uzun bir durgunluk sürecinden sonra kendini yenileyerek bünyesine aktif üyeleri alan Dernek, faaliyetlerini hızlandırmıştı. Yeni katılan üyeler arasında en dikkat çeken isimler ise; komünizme karşı panzehir olarak görülen milliyetçi ve muhafazakâr ideolojinin önemli savunucularından olan DP üyesi Halit Taşman ve İnönü'ye muhalifliğiyle bilinen Türkçü Nejdet Sançar olmuştur.

Şehirde Türkçü kimliğiyle tanınan Halit Taşman, dış hekimiydi ve Zonguldak'ta yaşıyordu. Halit Taşman, 1945 yılında *Bucak* adlı bir Türkçü dergi çıkarmış ve imtiyaz sahibi olduğu bu dergide, Türkçü-Turancı bir yayın politikası sürdürerek birçok Türkçü aydınını bir araya getirmişti¹⁹. İlk zamanlar dergi fikir-sanat-aktüalite dergisi olarak yayımlanmasına rağmen²⁰ 9. sayısından sonra ön kapağına “*Aylık Türkçü Dergi*” ibaresi eklenmiş ve dergideki bu değişim o dönem CHP raporlarına da yansımıştır (BCA, 12.Ocak 1946: 2). Dönemin CHP milletvekili olan ve sonradan Demokrat Parti'ye geçen Ali Rıza İncealemdaroğlu'nun matbaasında basılan ve onunda ortağı olduğu bu

¹⁸ Dernek'in 1949 yılında düzenlenen genel kurulunda yapılan değişiklikler hakkında bilgiye ulaşamamıştır. Ancak 1950 yılının başlarında idare heyetinde büyük değişimler yaşandığını görmekle birlikte bu değişikliğin 1949 yılının son aylarında gerçekleştirilen genel kurulda yapıldığı kuvvetle muhtemeldir. Çünkü yeni idare kurulunda bulunan Nejdet Sançar, 1949 yılının son aylarında Dernek adına “*Türk Gencine Açık Mektuplar*” ve “*Nazım Hikmet Meselesi'nde Ahmet Emin Yalman'a Cevap*” adlı iki adet yayın çıkarmıştır.

¹⁹ İlhan Darendelioğlu, Nejdet Sançar ve Selahattin Ertürk gibi ünlü Türkçü aydınlar bu dergide uzun bir süre yazılarına devam etmişlerdir. Bucak Dergisi'nde çıkan birçok Türkçü makaleler ise dönemin CHP hükümeti tarafından ırkçılık gayesi gütmesi nedeniyle takibe alınmıştır (BCA, Fon: 490-1-00, Yer: 1383-591-2; Bucak adlı aylık Türkçü dergide çıkan Necdet Sançar'a ait yazılar ve dergi ile ilgili CHP Genel Sekreterliğine verilen malumat, 12.01.1946: 2).

²⁰ Derginin ilk başlarda Türkçü dergi olarak belirtilmemesinin sebebi, 1944 yılında meydana gelen Türkçülük olaylarının ve Türkçülerin yargılanmasının etkisinden olduğu düşünülmektedir.

derginin kapanmasından sonra Halit Taşman, *Kara İnci* adında ikinci bir Türkçü dergi daha çıkarmıştır (Yırsutimur, 2008: 135). *Demokrat Zonguldak* ve *Demokrat Postası* gibi Demokrat Parti yanlısı gazetelerde yazılar yazan ve başyazarlık da yapan Halit Taşman, siyasi olarak renkli bir kişilik olmakla birlikte koyu bir Demokrat Partilidir. Bununla birlikte koyu bir CHP karşıtı olan Taşman, CHP Dönemi'ni diktatörlük dönemi olarak adlandırarak CHP'yi yıkmak ve şehirdeki etkinliğini yok etmek için çabalamıştır (Türk'ün Sesi, 28 Şubat 1950: 3). Zonguldak'ta basın-yayın alanında ve kamuoyunda Türkçülüğüyle bilinen Halit Taşman, aynı etkinliği şehirde düzenlenen Komünizmi Tel'in mitinglerinde de göstermiştir. Hem Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin hem de şehirde yer alan diğer sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği bu mitinglerde sahneye çıkan Taşman, komünizm ve Türklük üzerine gerçekleştirdiği uzun konuşmalarla bilinmektedir²¹.

Dernek'in kurucuları arasında olan ve etkin faaliyet sergileyen bir diğer isim de Nejdet Sançar'dır. Ünlü Türkçü aydın Nihal Atsız'ın kardeşi olan Nejdet Sançar, Dernek'teki ideolojik değişiminin en önemli simgelerinden biri olmuştur. CHP'ye karşı muhalif bir isim olmakla birlikte 1944 yılı Türkçülük olayları olarak adlandırılan davada yargılandıktan sonra eşinin tayininin Zonguldak'a çıkmasıyla birlikte şehre gelen Sançar, davalar nedeniyle sıkıntılı bir süreç geçiriyor, bir yandan da ekonomik sıkıntılarını aşmak için iş arıyordu. Geçimini sağlamak için dönemin CHP ve sonradan DP vekili olan Ali Rıza İncealemdaroğlu ve Halit Taşman'ın çıkardığı *Bucak* adlı dergide yazılar yazmaya başlamıştır (Sançar, 1963: 13-18). Ancak Halit Taşman'la kurduğu yakın ilişkiler ve Bucak dergisinde yazdığı yazılar, CHP İl İdare Kurulu Başkanlığının dikkatini çekmiş, “bu kişilerin

²¹ Halit Taşman'ın mitinglerdeki konuşmaları için bk. Türk'ün Sesi, 31 Ocak 1951: 2; Demokrat Postası, 13 Eylül 1950: 1-2.

yazdığı makalelerle ırkçılık gayesi güttükleri ve CHP'ye karşı muhalif bir görünüm sergiledikleri" ifade edilmiştir (BCA, 12 Ocak 1946: 1-2).

CHP tarafından takibe takılan Taşman ve Sançar arasında başlayan yakınlık onları tekrar Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nde birleştirmişti. Nejdet Sançar'ın 1944 yılı Türkçülük olaylarında yargılanması onu Türkçülük-Turancılık ideolojisinden uzaklaştırmasa da faaliyetlerini Türkçülük adı altında değil de "*Komünizmle Mücadele*" adı altında gerçekleştirmesine neden olmuştur. Ayrıca *Bucak* ve *Kara İnci* gibi Türkçü dergilerde yayımladığı makaleleri bu dernek adı altında çıkarmaya başlayan²² Sançar, Dernek'e yeni bir ivme kazandırarak komünizme karşı bir panzehir olarak görülen "*milliyetçiliği*" kullanmıştır. Halit Taşman'la birlikte yürüttükleri faaliyetlerle o dönemin Türkiye'sinde yaygın olan anti-komünist ideolojiyi benimseyerek Türkçülük ideolojisi üzerinden komünizme karşı mücadele etmeye başlayan bu ikili, kendi ideolojilerini Dernek'e yansıtmışlardır.

4. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin Faaliyetleri

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, yeni aktif üyeleriyle birlikte milliyetçi bir hüviyet kazanarak 1949 yılından sonra daha önceki atıl görünümünden sıyrılmış ve etkin faaliyetler yürütmeye başlamıştır. Dernek'in komünizmle mücadele konusunda daha aktif bir şekilde çalışması ve geniş kitlelere hitap etmesi sağlanarak kurulduğu ilk yıllarda gerçekleştirilmeyen toplantılar sık sık yapılmaya başlanmış ve alınan yeni kararlarla Dernek diri tutulmaya çalışılmıştır. Bu noktada 1950 yılının kongresini 12 Kasım 1950 yılında yapan Dernek,

²² Nejdet Sançar "Komünist Nedir?" başlıklı makalesini 1946 yılında *Bucak Dergisi*'nde yayımlarken 1950 yılında bu makalesini Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği Yayınları adı altında tekrar yayımlamıştır (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1950a).

başkanlığa Halit Taşman'ı, ikinci başkanlığa ise Nejdet Sançar'ı seçmişti (Demokrat Postası, 18 Kasım 1950: 1).

1950 yılında yapılan kongreyle birlikte Dernek'in kuruluşunda yer alan ilk idare heyetinin büyük bir kısmı Dernek'ten ayrılmış ve Dernek'te ikinci idare heyeti dönemi başlamıştır. Bu idare heyeti de; Halit Taşman, Bahattin Dökerel, Ziya Özkaynak, Nejdet Sançar, Behçet Akın, Alparslan Avdan, Abdülkadir Telcioğlu, Salim Sağkan, Bahattin Yurteri, Osman Kalyoncu ve Tahsin Baysal gibi isimlerden oluşmuştur. Eski kurucu üyelerden sadece işadamı olan Bahattin Dökerel ve gazeteci Ziya Özkaynak kalmıştır. İdare heyetinin değişmesiyle birlikte aktif bir şekilde çalışan Dernek, ilk olarak düzenlediği toplantı ve konferanslarla dikkat çekmiştir. Komünizmle mücadele etmek amacıyla düzenlenen bu toplantı ve konferanslar, merkez ofisin küçük olması nedeniyle şehrin Halkevi salonunda düzenlenmekteydi. Dernek'in 12 Kasım 1950 tarihinde düzenlediği kongresinde ileride yapılması planlanan toplantı ve konferanslar için Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Fahri Kuruluş gibi önemli Türkçü aydınlara davet mektupları gönderilmiş ve ilk fırsatta bu kişilerin davete icap edecekleri ifade edilmiştir. 1950 yılının kongresi sonunda Dernek adına, dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Tefvik İleri'ye *“komünizmle mücadele yolunda göstermekte olduğu faaliyetler için”* bir tebrik telgrafi çekilmiştir (Demokrat Postası, 13 Kasım 1950: 1-2). Bu tebrik telgrafından yaklaşık iki yıl sonra şehre gelen Tefvik İleri, Kız Enstitüsü, Maden Teknik Okulu ve valiliği ziyaret ettikten sonra Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin düzenlediği bir toplantıya katılarak *“milli davalarımız ve milliyetçilikten ne anlayacağız”* konusu üzerine konuşmalar yapmıştır. Geniş bir halk kitlesinin toplantıya dinleyici olarak katılmasıyla birlikte Türkçülük ve milliyetçilik üzerine de konuşmalar yapan Tefvik İleri'nin, (Zonguldak Postası, 15 Temmuz 1952: 1) Dernek'in tertiplelediği bir toplantıya katılması ve konuşma yapması Dernek'in o dönemde saygınlık

kazanarak siyasilere kurduğu yakın ilişkilerin önemli bir göstergesi olmuştur. Ayrıca Tevfik İleri'nin Dernek'in toplantısına katılmasında Nejdet Sançar'la olan yakın arkadaşlığının da etkisi olduğu düşünülmektedir²³.

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin bir diğer önemli etkinliği, şehirde komünizmi lanetlemek amacıyla düzenlenen mitinglere katılması ve bu mitingleri organize etmesi olmuştur. Şehrin milliyetçi yüzleri tarafından tertip edilen bu mitinglerde, hitabet gücü yüksek olan üyelere Nejdet Sançar ve Halit Taşman gibi isimler kürsüye çıkarak uzun konuşmalar yapmıştır. 1951 yılında üçüncüsü yapılan ve 27 Ocak 1951 tarihinde Zonguldak'ta düzenlenen Komünizmi Tel'in mitingi bunun örneklerinden biridir. Milliyetçi gençler tarafından tertip edilen miting, havanın yağmurlu olması sebebiyle Halkevi'nde yapılmış ve coşkulu bir kalabalığın yer aldığı bu miting, İstiklal Marşı'yla açılmıştır. Kürsüye ilk olarak Halit Taşman çıkmış ve komünizmin artık dünyada var olmadığına vurgu yaparak, *“şu anki komünizmin Moskof canavarının dini kıymetleri ortadan kaldırmak için uydurduğu bir vasıta olduğunu, o halde komünist denildiği zaman bir Rus casusunu ve Kremlin uşağını hatırlamamız gerektiğini”* dile getirmiştir. Komünistler hakkında ahlaksız, iğrenç, dinsiz ve aile düşmanı gibi ağır ifadelerle başvuran Taşman, komünizmin Türklüğe karşı düşman olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca şehirde o zamana kadar üç komünistin yakalandığı bilgisini veren Taşman, kömür havzası gibi büyük bir bölgede bunların sayısının daha fazla olduğunu ifade ederek bunlara karşı ciddi önlemler almak adına

²³ Nejdet Sançar-Turhan Tinay davasında mahkemede tanık olarak ifade veren İbrahim Çaydamar, Nejdet Sançar'ın M. Çelikel Lisesi'nde ders esnasında İnönü hakkındaki söylediği sözleri nedeniyle bu durumu Tevfik İleri'ye bir mektupla bildirmiştir. Ancak tanık Çaydamar, Sançar'ın İleri'yle yakın arkadaş olmaları dolayısıyla bu mektubun kaale alınmadığı ifade etmiştir (Türk'ün Sesi, 05 Mayıs 1951: 1).

katılımcılara, Başbakanlık'a ve milletvekillerine komünizme karşı verilecek cezaların arttırılmasına dair dilekçe yazmalarını tavsiye etmiştir (Türk'ün Sesi, 31 Ocak 1951: 1-2). Genel olarak Taşman'ın katıldığı mitinglere baktığımızda tam anlamıyla koyu milliyetçilik söylemlerine başvurduğunu görmekteyiz. Hitabet yeteneğiyle kitlelere seslenen Taşman, o dönemde komünizme karşı yapılan birçok mitingde yer alarak²⁴ Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'ni temsil etmiştir.

Şehirde düzenlenen mitinglerin bir diğer önemli yüzü ise Nejdet Sançar olmuştur. Ancak Sançar, mitinglerde Halit Taşman'a göre daha bilimsel konuşarak genelde komünizmin tarihinden bahseden ve Türklerin gerek dinine gerekse de milli kuvvetlere olan bağlılığından dolayı komünizmin ülkede barınmasının mümkün olmadığını dile getiren sosyolojik çıkarımlar yapıyordu. Ülkede gizli bir şekilde yapılan komünist propagandalara karşı halkı uyarmaya çalışan Sançar, komünistlerin dinci, milliyetçi ve demokrat gibi maskelerin altında faaliyet gösterebileceklerini belirtmiştir. Nejdet Sançar'a göre komünizmin panzehiri din ve milliyetçiliktir. Bu nedenle komünistler en çok bunlara saldırırlar ve bu yüzden ki maddi manevi tüm kuvvetlerle komünizmin tepelenmesinin gerekliliğinin altını çizen Sançar, komünizmin dünyadaki tüm deprem, sel ve yangın felaketlerinden daha ölümcül olduğuna sıklıkla değinmektedir. Bazı konuşmalarında CHP Dönemi'ne de atıflarda bulunan Sançar, özellikle CHP'nin 27 yıllık din politikasını eleştirmekteydi (Türk'ün Sesi, 3 Şubat 1951: 1-2). Aynı şekilde Halit Taşman da daha önce şehirde yapılan bir diğer mitingde CHP yönetimini eleştirip, komünistlerin başımıza bela olduğunu dile getirerek, zamanında bu kişilerin en yüksek

²⁴ Halit Taşman'ın şehirde katıldığı Kore ve Komünizm Mitingi için bk. Sabah, 17 Aralık 1950: 1. Halit Taşman'ın 09.09.1950 tarihinde katıldığı ve konuşma yaptığı bir diğer miting ise; Zonguldak Gençliğinin Komünizmi Tel'in mitingi olmuştur (Demokrat Posta, 13 Eylül 1950: 1).

mevkilere çıkarılarak bizi yıkmak için elden gelen gayretlerin gösterildiğini ve bunda da CHP yönetiminin etkisinin olduğunu ifade etmiştir (Demokrat Postası, 13 Ekim 1950: 2). Demokrat Parti ağzından yapılan bu konuşma, Hasan Ali Yücel-Kenan Öner davasının çıkış noktasını oluşturmaktaydı. Bu noktadan bakıldığında Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin siyasi düşüncesinin CHP yönetiminin karşısında olduğu görülmektedir. Zaten o dönemdeki Türkçüler, CHP iktidarına karşı olumsuz bakmaktaydılar. Çünkü 1944 yılı Türkçülük olaylarında hapis yatmışlar ve işkence gördüklerini iddia etmişlerdi. Nejdet Sançar örneğinde olduğu gibi okulundan, işinden ve ailesinden ayrılan birçok Türkçü o yılları unutmuyordu ve bu nedenle CHP zihniyetini Türkçülüğün düşmanı olarak “*kahredici, menhus ve müstebit*” olarak tanımlıyorlardı (Sançar, 1950: 4). Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle memlekette hâkim olan devrî-i sabık havasına onlar da yakalanmışlardı.

DP iktidarıyla birlikte Türkçü aydınlar, devrî-i sabık hisleriyle her fırsatta CHP yönetimine saldırırken kendilerini DP saflarında buluyorlardı. Örneğin başkan Halit Taşman bile resmî olarak Demokrat Partiliydi²⁵. Zaten bu derneğin faaliyetlerini hızlandırması da DP iktidarı döneminde olmuştur. DP yönetiminin anti-komünist siyaseti devlet politikası hâline getirmesiyle Türkçü-milliyetçi çevreler, eski prestijini sağlamak için önceden savundukları koyu milliyetçi fikirlerini anti-komünist söylemler altında özgürce ifade eder hâle gelmişlerdir. Ayrıca komünizmle mücadele çerçevesinde ifade edilen bu fikir ve söylemler, devlet tarafından da destekleniyor, Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği tarafından yapılan toplantıya dönemin Milli Eğitim Bakanı'nın katılması gibi örnekler gün geçtikçe artıyordu. Böyle bir

²⁵ Halit Taşman 20 Ocak 1948 tarihinde Demokrat Parti İl Kongre üyeliğine seçilmiştir (Ocak, 29 Mart 1948: 3).

ortamda faaliyetlerini yürüten Dernek, Türkçülerin bir durak noktası olarak siyasi hayatta yerini almıştır.

Genel olarak şehirde yapılan komünizm karşıtı mitingler bu atmosferde gerçekleşirken anti-komünist söylemler mitinglerin ortak noktası olmuştur. Mitinglerde İslam ve Türk milliyetçiliğine yapılan vurgu artarken, komünizmin her şeklini lanetleniyordu. Türkçülüğüyle bilinen Dernek'in önemli isimleri de bu mitinglerde oldukça etkin bir faaliyet sergilemişlerdir. Özellikle Halit Taşman'ın güçlü hitabet yönü, onun bir yıl içerisinde üç komünizm karşıtı mitinge sözcü olarak katılmasını sağlamıştır²⁶. Buna ek olarak gençlik tarafından Kore'deki şehitler için düzenlenen mevlit programları ve mitinglere de her fırsatta katılan Halit Taşman, buralarda yaptığı konuşmalarla ve komünistliği lanetlemesiyle Zonguldak'ın tanınan yüzü olmuştur. Komünizmin panzehiri olarak görülen İslam ve Türkçülükten beslenen bu mitinglerde, aile yuvası sevgisi bilmeyen, dinsiz, ahlaksız, vatansız olarak tasvir edilen komünistlere karşı “*Komünistlerin Bu Vatan'da Yeri Yoktur*”, “*Komünist Allah'tan Kork*” gibi sloganlar (Sabah, 17 Aralık 1950: 1-2) atılarak komünizmin her şekli lanetlenmiştir.

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin bir diğer önemli faaliyeti ise Dernek adına çıkartılan yayınlar olmuştur. 1948 yılında kurulan Dernek'in ilk yılında yayın konusuna önem vermemesi basında eleştiri konusu olmuştur (Türk Sesi, 29 Mart 1949: 1-2). Ancak 1949'da Dernek'e Halit Taşman ve Nejdet Sançar gibi ünlü Türkçü isimlerin katılmasıyla bu eleştiriler etkisini kaybetmeye başlamıştır. Çünkü bu ikili yayın konusunda oldukça tecrübeli olmakla birlikte, Halit Taşman *Bucak* ve *Kara İnci* gibi Türkçü dergileri çıkartırken, Nejdet Sançar da ağabeyi Nihal Atsız gibi Türkçü-Turancı yazılarıyla tanınmaktaydı. Dernek, 1949 yılı içerisinde ilk olarak Nejdet Sançar'ın büyük

²⁶ Halit Taşman 27 Ocak 1951 tarihli komünizmi telin mitingini “*bir yıl içerisinde katıldığım üçüncü miting*” diye belirtmiştir (Türk'ün Sesi, 31 Ocak 1951: 1).

katkılarıyla *Türk Gencine Açık Mektuplar* ve *Nazım Hikmet Meselesinde Ahmet Emin Yalman'a Cevap* adlı iki yayın çıkarmıştır. Bu yayınlardan *Türk Gencine Açık Mektuplar*, içeriğinde Türkçülük ve milliyetçilik hakkında birçok makalelerin barındırmıştır. Dernek'in 1949 yılından sonraki politikasına benzer olarak bu yayında da komünizmle mücadele etmek için Türk milliyetçiliği oldukça etkili bir söylem olarak kullanılmış ve komünizm lanetlenerek Türk bünyesine uymayan bir ideoloji olarak tasvir edilmekle birlikte komünizmin olumsuz yönleri vurgulanmıştır (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1949a: 3-9).

1949 yılında çıkarılan diğer bir yayın ise *Nazım Hikmet Meselesinde Ahmet Emin Yalman'a Cevap*'dır. Türkiye çapında oldukça tanınan bir eser olarak o dönemde oldukça rağbet gören bu yayın, ulusal basında da yerini almıştır (Yeni Sabah, 31 Ocak 1953: 2). Dernek'in, komünistlikte itham edilen Nazım Hikmet adına çıkardığı bu yayında, Nazım Hikmet'i savunan ve onu bir vatanperver olarak değerlendiren Ahmet Emin Yalman'ın yazısına yer verilmiştir (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1949b: 5-9). Yalman'ın bu yazısından sonra Nazım Hikmet'in komünist olduğu onun eserlerinden örnekler verilerek kanıtlanmaya çalışılarak (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1949: 18-23) Nazım Hikmet'in aldığı cezanın da hak edilmiş bir ceza olduğu vurgulanmıştır (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1949b: 12-26). Yalman'ın iddialarını çürütmek için çıkarılan bu yayında, Nazım Hikmet'ten memleketi rahatsız eden, Türk'ü Kremlin'e satmak isteyen ve birçok masumun kanına giren biri olarak bahsedilirken, onu savunmaya kalkan Ahmet Emin Yalman ise yerden yere vurularak gerçek bir "dönme" olarak tanımlanmıştır. Zaten 1950'li yılların siyaseti anti-komünizmle şekillendiği için geliştirilen söylemler de bu doğrultuda olmuş, gerek basında gerekse de kamuoyunda komünistler, hatta komünist olmayan hükümete karşı muhalif olanlar bile ağza alınmayacak hakaretlerle karşılaşmışlardır. Bu

yayınla birlikte Dernek'in yalnızca yerelde faaliyet göstermediği, yerel meselelerle birlikte ulusal konularla da ilgilendiği görülmektedir. Nazım Hikmet hakkında hazırlanan bu yayının ulusal basına yansımaları ise; Dernek'in Türkiye genelinde tanınırlığını ve prestijini arttırdığının önemli bir kanıtı olmuştur (Yeni Sabah, 31 Ocak 1953: 2).

1950 yılına gelindiğinde ise Dernek, kendi adına üç yayın daha neşretmiştir. Bunlardan ilki olan "*Komünist Nedir?*" adlı yayında komünizmin ne olduğu ve hangi amaçları taşıdığı gibi konularda detaylı yorumlamalar yapılmıştır. Nejdet Sançar'ın bizzat kendi hazırladığı bu yayında, komünizm tarihiyle ilgili kısa açıklamalardan sonra komünistlerin hiçbir şahsiyetleri olmadığı, gafil ve zavallı oldukları şeklinde betimlemeler yapılarak komünizmin dünyaya ve Türkiye'ye verebileceği zararların üzerinde durulmuştur (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1950a: 5-9). Böylelikle okuyucuları komünizm düşüncesinden uzaklaştırma amacıyla kaleme alınan bu yayının, Dernek'in komünizmle mücadele etme stratejisine ve tüzükte belirtilen "*komünist fikir ve faaliyetlere karşı neşriyat yoluyla komünizme karşı mücadele etme*" (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği Tüzüğü, Madde:2) maddesi doğrultusunda hazırlandığını görmekteyiz. Dernek'in tüzüğünde yer alan aynı maddeye ve amaca göre 1950 yılı içerisinde çıkarılan bir diğer yayın ise "*Komünizmin İç Yüzü*"dür. Bu yayın da İsmail Suphi Soysallıoğlu, Prof. Z. Fahri Fındıkoğlu, Prof. Zeki Velidi Togan gibi ünlü Türk aydın ve bilim adamları tarafından komünizm hakkında yazılan makalelerden oluşmaktadır. "*Komünizm denilen afetin iç yüzünü belirten eserler*" olarak ifade edilen makalelerin oluşturduğu bu yayında (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1950b: 3-4), "*Komünist Nedir?*"de olduğu gibi komünizm hakkında olumsuz düşüncelerin yer almış ve tarihi olaylardan çıkarımlar yapılmıştır. Ancak ondan farkı bu yayında yer alan eserlerin Dernek dışından başka kişilere ait parçalardan oluştuğudur.

Dernek'in beş numaralı ve en son yayını ise “*Kızıl Cennet Masalı*” adlı yayın olmuş ve bu da 1950 yılında Nejdet Sançar tarafından Dernek adına yayımlanmıştır. Burada genel olarak Türkiye’de yapılan Sovyet ve komünist propagandaların asılsız ve kandırmaca olduğu, aslında Sovyetlerde birçok insanın yaşamını çok zor şartlar altında sürdürdüğü gibi konulara değinilmiş, “*oradaki milyonların bir dilim ekmek, bir çanak çorba için zorbalıkla çalıştırıldığı*” gibi ifadelerle başvurulmuştur. Türkiye’deki komünist propagandacıların Kızıl Cennet olarak tanıttığı Sovyetlerin aslında bir kızıl cehennem olduğu, hadise, vesika ve rakamlarla ifade edilmeye çalışılmıştır (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1950c: 3-9). Öyle ki bu yayın TBMM gündemine bile yansırken, irtica hakkında konuşan Hikmet Bayur, burada geçen bazı ifadeler nedeniyle Demokrat Parti’yi suçlamıştır (Öztürk, 1998: 6125). Koyu bir milliyetçilik anlayışıyla hazırlanan bu yayınlar, bazı çevreler tarafından tepki çekse de, milliyetçi ve muhafazakâr gruplar bunlara karşı oldukça ilgi göstermiş, hatta bazıları tükenmiştir²⁷. Basında da geniş yer ayrılan bu yayınlar, yerel gazetelerde “*Yeni Yayın*” başlığı adı altında tanıtılarak okuyucunun dikkati çekilmeye çalışılmıştır (Zonguldak, 21 Ağustos 1950: 2)

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği çıkardığı beş yayının yanında bir de kendi adına çıkardığı “*Komünizme Karşı Türklük*” adlı bir gazete de bulunmaktadır. Daha önce Dernek’in kongresinde alınan kararla Dernek adına komünizmle mücadele etme gayesiyle bir gazete çıkarılacağı ve bunun da işçiye ve halka hitap edeceği kararı alınmıştı (Demokrat Postası, 21 Aralık 1950: 1). Bu karardan dört ay sonra 15 Nisan 1951 tarihinde, ilk nüshası çıkarılan

²⁷ Dernek'in son çıkardığı “*Kızıl Cennet Masalı*” adlı yayının arka kapağında yayınlarıyla ilgili fiyat bilgileri verilmiş ve “*Türk Gençine Açık Mektup*” adlı yayının tükendiği belirtilmiştir (Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, 1950c).

(Türk'ün Sesi, 14 Nisan 1951: 1) bu gazeteyle birlikte Dernek, ilk zamanlarda çıkardığı gibi broşürler ve kitapçıklarla yayın yapmayı bırakarak komünizmle mücadeleyi bu gazete üzerinden yürütmeye devam etmiştir. Her ayın 1'i ve 5'inde²⁸ olmak üzere ayda iki defa çıkarılacağı ifade edilen bu gazetenin yazı işleri müdürlüğü ise yayıncılık konusundaki tecrübelerinden dolayı Nejdet Sançar'a verilmiştir (Türk'ün Sesi, 07 Nisan 1951: 1). Dernek tarafından çıkarılan *Komünizme Karşı Türklük* gazetesinin yazarları ise genellikle Halit Taşman ve Nejdet Sançar gibi Dernek üyelerinden oluşurken, Seyfi Kurtbek gibi siyasilere ve Mustafa Hakkı Akansel²⁹ gibi düşünürlerin de yazıları gazetede sıklıkla yer almıştır (Komünizme Karşı Türklük, 20 Mayıs - 20 Ağustos - 20 Temmuz 1951). Komünizme Karşı Türklük gazetesi, basında da oldukça ilgi görmüş ve burada yayımlanan bazı yazılar farklı gazetelerde kendine yer bulmuştur. Özellikle Nazım Hikmet meselesiyle ilgili yayımlanan yazı birçok basın organında paylaşılmıştır (Türk'ün Sesi, 22 Haziran 1951: 1).

Çıkarılan yayınlar önemli bir gelir kaynağı oluşturmakta, 30 ile 50 kuruş arası bir fiyata satılan bu yayınlarla birlikte Dernek'in kendi adına çıkardığı gazete 10 kuruşa satılmaktaydı. Bu rakamlar gelirin bir kısmını oluşturuyor ve yürütülen faaliyetler için bir gelir kaynağı olarak kasaya giriyordu. Çıkarılan bu yayınlar dışındaki diğer gelir kaynakları ise; tüzükte belirtilen şekilde üyelere alınan aidatlar, şahıslar ya da kurumlar tarafından yapılan bağışlar ve temsil, konferans, sinema vb. gibi alanlarda yapılan faaliyetler olmuştur. Bu anlamda en büyük gelir kaynağı ise; büyük müesseselerden aldığı yardımlardır. Dernek sadece 1950 yılında 9 büyük müesseseden yardım talebinde bulunmuş ve

²⁸ Basında gazetenin her ayın 1'i ve 15'inde çıkarılacağı bilgisi verilmiş, ancak gazete her ayın 5'i ve 25'inde çıkarılmıştır.

²⁹ Alanında uzman bir doktor olan ve Türkçülüğüyle bilinen Mustafa Hakkı Akansel, gazete ve dergilerde paylaştığı yazılarını toplayıp neşretme hakkını Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'ne bırakmıştır.

bunlardan Zonguldak yerinde dönemin en büyük kuruluşları olan Kömür işletmeleri ve Demir-Çelik Fabrikası Dernek'e 1000 lira gibi büyük bir bağışta bulunmuştur (Demokrat Postası, 13 Kasım 1950: 1). Diğer müesseselerin ise ne kadar yardım yaptığı ve yıllık gelirin ne kadar olduğu gibi muhasebe konularına hakkında herhangi bir kayıt bulunamamıştır.

5. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin Kapanması

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, Türkiye'de anti-komünist politikaların henüz yeni başladığı süreçte kurulmuş ve komünizmle mücadele konusunda başarılı faaliyetlere girişmiştir. Dernek, ilk zamanlar atıl bir görünümde olmasına rağmen, üyelerinin ve ideolojisinin değişmesiyle birlikte faaliyetlerini hızlandırmıştır. Kısa bir süre zarfında prestijini yükselterek ulusal çapta tanınan bir dernek olmuştur. Dernek'in 1949-1950 yılları arasındaki büyük değişiminde Halit Taşman ve Nejdet Sançar gibi ünlü Türkçü düşünürler önemli bir rol oynadığı gerçektir. Ancak bunda 1950 yılından sonra Türkiye'deki siyasetin ve iktidar değişiminin de etkisi oldukça büyüktür. Çünkü Soğuk Savaş Dönemi'yle birlikte Türkiye'de artan anti-komünist söylemler, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle oldukça şiddetlenmiş ve bir devlet politikası hâlini almıştır.

Neşrettiği yayınlarla, tertiplelediği Komünizmi Tel'in mitingleriyle ve düzenlediği konferanslarla etkinliğini arttıran Dernek, faaliyetleriyle birlikte kamuoyunda etkin bir görünüm sergileyerek prestijini arttırmıştır. Öyle ki dönemin en tanınan siyasetçilerinden olan Milli Eğitim Bakanı Tefvik İleri, şehre ziyarete geldiğinde kendi görev alanıyla ilgili kurumlara ziyarete bulunmanın dışında, yalnızca Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin tertiplelediği toplantıya katılarak (Zonguldak, 15 Temmuz 1952: 1) Dernek'e karşı olan sempatisini göstermiştir. Bunun dışında faaliyetler basın tarafından da

adım adım takip edilerek hakkındaki bilgiler gazete sütunlarında yerini almıştır. Ancak 1952 yılına girildiğinde, basında yapılan araştırmalar doğrultusunda Dernek'in etkinliğini kaybetmeye başladığını görmekteyiz.

Dernek'in etkisinin kaybetmeye başladığı süreç, öncelikle faaliyetlerinde öne çıkan isimlerden biri olan Halit Taşman ve Nejdet Sançar gibi isimlerin uzaklaşmasıyla başlamıştır. DP'li olan Halit Taşman siyasete yoğunlaşırken, Nejdet Sançar ise; Zonguldak'tan Edirne'ye zorunlu tayininin çıkması nedeniyle şehirden ve Dernek'ten uzaklaştırılmıştır. Tayin olayının perde arkasını burada yaptığı çalışmalara bağlayan Sançar, Dernek'in çalışmalarının baltalanması için kendisinin şehirden gönderilmek istendiğini ifade etmiştir (Sançar, 1963: 26). Nitekim durum Nejdet Sançar'ın ifade ettiği gibi olmuş, çıkarılan yayınlarda ve broşürlerin hazırlanmasında büyük rolü bulunan Sançar'ın şehirden ayrılmasından sonra Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği faaliyetlerini azaltarak eski gücünü yitirmiştir.

Nejdet Sançar'ın tayin sürecinin perde arkasında ise; Zonguldak'ın önemli gazetecilerinden olan CHP taraftarı Turhan Tinay'ın bir köşe yazısı yer almaktadır. Tinay'ın 1951 yılında, isim vermeyerek "*Bu Öğretmen Derhal İstifa Etmelidir*" başlıklı yazısı, Sançar'ın tayin sürecini başlatan olay olmuştur. Tinay bu yazısında bir öğretmenin ders sırasında İnönü hakkında "*diktatör, bunak*" gibi ağır ifadelerde bulunduğu iddiasını ortaya atmış ve tüm oklar Nejdet Sançar'a çevrilmişti. Bu nedenle Mehmet Çelikel Lisesinde edebiyat öğretmenliği yapan Sançar hakkında 1951 yılında bir soruşturma başlatılmıştır. Nejdet Sançar'a yönelik yapılan soruşturma sonucunda hadiseleri inceleyen müfettişler, "Hakkında işlem yapılmasına gerek görülmemiştir." kararına varmalarına rağmen, Sançar Edirne'ye gönderilmiştir. Bir sürgün niteliğinde olan bu kararın arkasında Milli Eğitim Bakanlığında bulunan milliyetçilik düşmanları olduğunu belirten Sançar, (Sançar, 1963: 26) bu olayların meydana gelmesinde Turhan

Tinay'ın etkisi olduğunu düşünerek onun kendisi hakkında yazdığı yazıları delil göstererek “*sapık, şaşkın, namussuz vb.*” (Türk'ün Sesi, 13 Haziran 1951: 1-2) ifadeleri nedeniyle Turhan Tinay hakkında hakaret davası açmıştır. Basında geniş yer ayrılan bu dava, hakaret davası çerçevesinden çıkarak bir ideoloji savaşı hâlini almıştır³⁰.

Dernek'in etkisini kaybetmesinin bir diğer nedeni ise; 1951 yılında kurulmaya başlayan Milliyetçiler Derneği olmuştur. Komünizme karşı aynı çizgide politikalar takip eden, oldukça etkili reklamı yapılan ve Türkiye'de şubeler açarak bir konfederasyon biçiminde örgütlenen Milliyetçiler Derneği'nin açılmasıyla, Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği bu derneğin gölgesinde kalmış ve Milliyetçiler Derneği Zonguldak Şubesi bünyesine dâhil olmuştur³¹. Aynı amaçlar uğruna çalışan bu iki derneğin de zaten aynı adreste ve yan yana odalarda faaliyet göstermesi, amaçları ve çalışma şekilleri bakımından benzer olduklarını (Türk'ün Sesi, 14 Haziran 1952: 2) kanıtlar niteliktedir. Ancak Milliyetçiler Derneği uzun ömürlü olmamış, 22 Kasım 1952 tarihinde Ahmet Emin Yalman'a yapılan suikast, bu derneklerin kapanmasına giden süreci hızlandırmıştır. Yalman'a düzenlenen bu suikastin failleri muhafazakâr kesimi temsil eden Büyük Doğu çevresi olarak görülmüştür. Resmi ilanlarla Büyük Doğu'yu destekleyen DP iktidarı da, bu konudan bir hayli rahatsız olmuş ve suikast sonrası Yalman ile çok yakın ilişkilerde bulunmuştur. Öyle ki; o

³⁰ Mahkemeye Nejdet Sançar'ın bir öğrencisinin şahit olarak getirilmesiyle şahidin “*Öğretmen, İnönü hakkında bunak, diktatör ve Nurullah Ataç hakkında iyi bir insan değildi dedi*” gibi ifadelerde bulunması ve Turhan Tinay'ın Orkun Dergisi'nden Sançar'ın yazdığı bazı nüshaları mahkemeye sunması gibi eylemler, bu davanın hakaret davası boyutundan çıkıp bir ideoloji davasına dönüşmesine yol açmıştır (Türk'ün Sesi, 13 Haziran - 30 Haziran - 5 Mayıs 1951).

³¹ Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği yöneticilerinden Altan Deliorman, bir yazısında Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin Milliyetçiler Derneği bünyesine dâhil olduğu bilgisini vermiştir (Milliyetçilerin alımları aktır, 2020).

dönemde hükümetin yaptığı faaliyetlerden önce Yalman'ın haberi oluyor ve Bakanlar dâhil Yalman'la ilgilenerak dilediği dosyaları incelemesi için gereken yardımı yapıyorlardı (Çetinkaya, 2016: 44-52).

Yalman'a yapılan suikastla birlikte hükümet irticayla mücadeleyle hız vermişti. Bu noktada Milliyetçiler Derneği'nin ayrıştırıcı bir zihniyete sahip olduğu ve vatandaşları birbirine katma arzusunda olduğu gibi Dernek hakkında olumsuz eleştiriler basına yansırken (Zafer, 25 Ocak 1953: 1), Başbakan Adnan Menderes de bu derneği siyasi bulduğuna dair açıklamalar yapıyordu (Yücel, 2001: 96). Bu açıklamalardan sonra Menderes'in 17-18 Ocak'ta Gaziantep'te irtica ve komünizme karşı konuşmasından (Vatan, 19 Ocak 1953: 1) beş gün sonra Milliyetçiler Derneği kapatılmıştır (Ahmad, 2010: 468). 26 Ocak 1953'te basında yer alan bir haber Milliyetçiler derneklerinin tüm Türkiye'de kapatıldığını bildirirken (Kıvılcım, 26 Ocak 1953: 1), bu derneğin Zonguldak Şubesi'nin de mühürlendiği bilgisine yer verilmiştir (Zonguldak, 26 Ocak 1953: 1). Ancak bu derneğin idare merkezinin yan odasından bulunan Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bu da bize Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin Milliyetçiler Derneği Zonguldak Şubesiyle birleştiğini göstermektedir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Kömür havzalarıyla bilinen Zonguldak şehri, işçilerin yoğun olması ve şehrin Karadeniz üzerinden Sovyetlerle coğrafi komşuluk yapması gibi sebepler nedeniyle komünist cereyanlara karşı hassas bir bölge olarak görülmüştür. Bu nedenle 1948 yılında CHP Hükümeti Dönemi'nde kurulan Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği, komünizmle mücadele etmek için kurulmuş ve DP Dönemi'nde de ülkede gelişen anti-komünist siyasetle birlikte daha aktif bir şekilde çalışmalarını yürütmüştür. Komünizmle mücadele konusunda şehirde önde gelen bir sivil toplum kuruluşu olarak çalışan bu dernek,

gerçekleştirdikleri faaliyetlerle birçok organizasyona önyak olmuş ve kitleleri etkilemiştir.

Dernek kurulduğu ilk zamanlarda etkin bir faaliyet sergilemese de Türkiye'nin yöneldiği anti-komünist siyasetle birlikte yükselişe geçmiş; dönemin anti-komünist siyasetine uygun olarak Türkçülüğün ana söylemlerini benimseyen Nejdet Sançar, Halit Taşman ve Zeki Kandemiroğlu gibi isimleri bünyesine katarak büyük bir dönüşüme uğramıştır. Dönemin iktidar partisi olan Demokrat Parti'yle de iyi ilişkiler kuran Dernek, iktidarın ana söylemlerinden olan anti-komünist söylemi Dernek politikası hâline getirerek iktidar çizgisinde bir siyaset takip etmiştir. Dernek'in bu siyasetinin yürütücüleri ise CHP'ye karşı muhalif olmasıyla bilinen Nejdet Sançar ve DP'li Halit Taşman olmuştur. Bu noktada Dernek'e karşı yapılan eleştiriler de CHP taraftarı olan gazeteciler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği'nin siyasetle ilişkisi hiçbir zaman 1963 yılında Türkiye çapında şubeler açarak geniş bir alana yayılacak olan Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği'nin³² siyasetle olan ilişkisine benzememekle birlikte bu dernek siyasi bir amaçtan çok şehirdeki komünizmi yok etmek için çabalamıştır. Ancak komünizmle mücadele etmek için yürütülen bu çabaların şahıslar üzerinden yapılıp Dernek'in tamamına yayılmaması, kısa bir süre içerisinde faaliyetlerini durdurmasına neden olmuştur. Özellikle en etkin üyelerden Nejdet Sançar'ın şehirden ayrılması ve Halit Taşman'ın siyasete yoğunlaşması nedeniyle Dernek eski gücünü yitirmiş,

³² Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği 1963 yılında İzmir'de kurulmuştur. Komünizmle Mücadele Dernekleri'nin en sonuncusu ve en kapsamlısı olan bu dernek, Türkiye çapında giriştiği faaliyetlerle 110 şube açmıştır. Dernek kurulduğu süreçte dönemin Cumhurbaşkanı olan Cemal Gürsel'in fahri başkanlığını yapması, dönemin iktidarı Adalet Partisi'yle olan yakın ilişkileri ve giriştiği siyasal faaliyetlerle güçlü bir kamuoyunu arkasına alarak partiler arasında paylaşılamayacak bir düzeye ulaşmıştır (Meşe, 2013: 66-74).

Milliyetçiler Derneği'nin teşkilatlanmasıyla da eski prestijini kaybederek kapanmıştır. Dernek'in faaliyetlerini durdurmasında Ahmet Emin Yalman'a karşı yapılan suikast de önemli bir yer tutmaktadır. Dernek'in faaliyetleri şehirde yıllar boyunca devam edecek olan komünizmle mücadeleye örnek teşkil ederek milliyetçi çevrelerin bir arada toplanıp bu tür dernekler etrafında birleşmesine neden olmuştur. Ayrıca Türkçü ve İslamcı ideolojiyi komünizmle mücadelede etkin bir şekilde kullanan Dernek, hem ürettiği söylemlerle hem de Türkçü-İslamcı ideolojileri bünyesinde yoğurmasıyla, 1963 yılında Türkiye çapında kurulacak olan Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri'ne de öncülük etmiştir.

Bilgi Notu

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynakça

Ahmad, F. (2010). *Demokrasi sürecinde Türkiye (1945-1980)*. (Çev: A. Fethi). Hil Yayınları.

Aslan, Z. (2016). Türk-Rus ilişkileri ekseninde Türkiye'de iktidarların “sol” algısı (1923-1960). *Karadeniz Araştırmaları*, (51), 171-190.

Berkes, N. (1997). *Unutulan yıllar*. R. Sezer (Ed.), İletişim Yayınları.

Bora, T. (2012). Türk sağ: siyasal düşünce tarihi açısından bir çerçeve denemesi. İ. Ö. Ketencioğlu, G. G. Öztan (Der.), *Türk Sağ: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*, İletişim Yayınları.

Bulut, E. Ç. (2019). *Modern Türkiye'de komünizm algısı (1923-1960)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetinkaya, S. (2016). Ahmet Emin Yalman suikastı ve etkileri. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 42-57.

Efiloğlu, A. & Tan, Ç. (2016). Tek parti dönemi Uzun Mehmet Kömür Bayramı kutlamaları. *History Studies*, 8(3), 21-36.

Guleman, A. H. (1938). Madencilik hayatımdan birkaç hatıra. *Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Mecmuası*, 3(4), 25-32.

Gürbüz, V. (2010). Türk-Amerikan ilişkilerinde ittifak sürecinin başlaması. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 10(19), 139-170.

Gürün, K. (1983). *Dış ilişkiler ve Türk politikası (1939'dan günümüze kadar)*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

İlhan, M. (2015). II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de Amerikan destekli mücadele (1945-1965). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(16), 248-263.

Karal, E. Z. (2000). *Osmanlı tarihi. VIII*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Karaoğuz, D. (2007). Cafer Seydahmet Kırimir'in Türkçülük üzerindeki görüşleri. *Türk Yurdu Dergisi*, 27(239), 47-63.

Koçak, C. (2013). *Rejim krizi*. İletişim Yayınları.

Mahiroğulları, A. (2019). Türk sendikacılık tarihinde "Komünizmi Tel'in" ve "Kıbrıs Türk'tür Türk Kalacaktır" mitingleri. *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, (14), 15-34.

McGhee, G. (1992). *ABD - Türkiye - NATO - Ortadoğu*. Bilgi Yayınları.

Meşe, E. (2013). *Türk siyasal yaşamında komünizmle mücadele dernekleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Milliyetçilerin alınları aktır. (2020, Nisan 29).

<https://www.kavgamiz.com/orkun-dergisi/milliyetçilerin-alinlari-aktir-2288/>.

- Mumcu, U. (1994). *40'ların cadı kazanı*. Tekin Yayınevi.
- Öztürk, K. (1998). *Türk parlamento tarihi, TBMM-IX Dönem 1950-1954*. V(27), TBMM Vakfı Yayınları, 6125.
- Sançar, N. (1950). Türkçülük düşmanları. *Orkun Dergisi*, (1), 4-5.
- Sançar, N. (1963). *Afşin'e mektuplar*. Orkun Basımevi.
- Sertel, Z. (1977). *Mavi gözlü dev: Nazım Hikmet ve sanatı*. Cem Yayınevi.
- TBMM tutanakları. (2020a, Nisan 9). https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc029/kanuntbmmc029/kanuntbmmc02905123.pdf.
- TBMM tutanakları. (2020b, Nisan 9). https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc030/kanuntbmmc030/kanuntbmmc03005253.pdf.
- Tokgöz, O. (2008). *Siyasal iletişimi anlamak*. İmge Yayınları.
- Truman, H. S. (1995). *Memoirs, years of trial and hope*. 2, Doubleday & Co.
- Turgut, H. (1995). *Şahinlerin dansı*. ABC Yayınları.
- Yapıcı, H. (2012). 93 Harbi sonrası yaşanan göçler ve neticeleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 181-189.
- Yılmaz, S. (2010). *İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de Sovyetler Birliği ve komünizm algısının toplum ve kurumlarına biçimlendirilişindeki etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yirsutimur, D. (2008). *Zonguldak basın tarihi (1923-2007)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüceer, S. (1997). *Milli Mücadele yıllarında Ankara - Moskova ilişkileri*. Ekin Yayınları.

Yücel, M. S. (2001). *Demokrat Parti*. Ülke Kitapları.

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği (1949a). *Nazım Hikmet Meselesi'nde Ahmet Emin Yalman'a cevap*. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği Yayınları.

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği (1949b). *Türk gencine açık mektuplar*. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği Yayınları.

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği (1950a). *Komünist nedir?*. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği Yayınları.

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği (1950b). *Komünizmin iç yüzü*. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği Yayınları.

Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği (1950c). *Kızıl cennet masalı*. Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği Yayınları.

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA). Fon: 490-1-0-0, Yer: 1383-591-2. Bucak adlı aylık Türkçü dergide çıkan Nejdet Sançar'a ait bazı yazılar ve dergi ile ilgili CHP Genel Sekreterliğine verilen malumat. 12.01.1946.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA). Fon: 490-1-0-0, Yer: 1013-911-1. Zonguldak Halkevi'nde verilen konferanslar. 06.05.1948.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri (BCA). Fon: 490-1-0-0, Yer: 723-476-1. Zonguldak ilinin teftiş ve çalışma raporları. 14.09.1950.

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). Fon: YEE, Yer: 44-124. Rumeli'den dönen İslam muhacirlerinin sefalet ve perişanlıklarına dair Saffet Paşa'nın tezkiresi. 20.12.1296.

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). Fon: BEO, Yer: 880-65972. Zonguldak'ta inşa edilmekte bulunan rıhtım ameliyatında çalıştırılmak üzere Marsilya'dan getirilen Fransız amelelerin pasaportlarının usulüne uygun olduğu ve azametlerine müsaade edilmesine tabii olduğu. 08.07.1314.

CIA Archive. CIA-RDP78-01617A0014000200001-3. 22.12.1948.

CIA Archive. CIA-RDP78-01617A000500100013-8. 04.02.1949.

CIA Archive. CIA-RDP86B00269R000800080001-4. Ocak 1953.

CIA Archive. FOIA Collection. 0005757344. 02.05.1960.

CIA Archive. CIA-RDP81-01043R003200210001-8. Intelligence Report No. 5650.75, Aralık 1958.

Resmi Belgeler

Foreign Relations of the United States: Diplomatic Papers. (1945). Record by the United Kingdom Delegation of a Meeting at the Moscow Conference of Foreign Ministers. General: Political and Economic Matters, Volume II.

Foreign Relations of the United States. (1946). The Ambassador in Turkey (Wilson) to the Secretary of State. The Near East and Africa, Volume VII, Document: 644, 701.6711/4-1246: Telegram, Ankara, April 12, 1946.

Foreign Relations of the United States. (1947). Eastern Europe; The Soviet Union, Volume IV, Document: 535-537.

Foreign Relations of the United States. (1947). The Near East and Africa, Volume V, Document: 76.

Foreign Relations of the United States. (1951). The Near East and Africa, Volume V, Document: 660.

TBMM Tutanak Dergisi. Dönem: 8, Cilt: 4, Birleşim: 37, 29.01.1947.

TBMM Tutanak Dergisi. Dönem: 8, Cilt: 10, Birleşim: 37, 02.11.1948.

Sürelî Yayınlar

Ocak. (29 Mart 1948). DP il kongresi yapıldı.

Bucak Dergisi. (Ocak-Şubat 1946). (9-10).

Demokrat Postası. (13 Eylül 1950). Zonguldak gençliği komünizmi tel'in etti.

Demokrat Postası. (13 Kasım 1950). Komünizmle Mücadele Derneği kongresi.

Demokrat Postası. (18 Kasım 1950). Komünizmle Mücadele Derneği'nde.

Demokrat Postası. (27 Kasım 1950). Zeki Kandemiroğlu: Komünizmle Mücadele Cemiyeti ve Zonguldak gençliği.

Demokrat Postası. (21 Aralık 1950). Komünizmle Mücadele Derneği.

Halk Dostu. (14 Kasım 1950). Komünizmle Mücadele Derneği'nin kongresi.

İkdam. (4 Aralık 1945).

Kıvılcım. (26 Ocak 1953). Türk Milliyetçiler Derneği kapatıldı.

Komünizme Karşı Türklük. (20 Mayıs 1951).

Komünizme Karşı Türklük. (20 Ağustos 1951).

Komünizme Karşı Türklük. (20 Temmuz 1951).

Kömür. (8 Haziran 1948). Cafer Kırimer, Maden Bölgelerinde binlerce işçi ve köylüye komünizm üzerine konferans verdi.

Resmi Gazete. (11 Aralık 1951). Türk Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun.

Sabah. (17 Aralık 1950). Gençliğin büyük mitingi.

Türk Sesi. (1 Şubat 1948). Turhan Tinay: bir cemiyet ve bir ideoloji.

Türk Sesi. (14 Temmuz 1948). Komünist tahrikâtı mı?

Türk Sesi. (9 Temmuz 1948). K. H. Komünizmle Savaş Derneği kuruldu.

Türk Sesi. (16 Temmuz 1948). E. Sermin: Komünizmle mücadele.

Türk Sesi. (16 Temmuz 1948). Kömür Havzası Komünizmle Mücadele Derneği muvakkat tüzüğü.

Türk Sesi. (20 Ağustos 1948). Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği kongresi yapıldı.

Türk Sesi. (26 Mart 1949). Turhan Tinay: Zonguldak'ta komünist tahrikâtı mı?

Türk Sesi. (29 Mart 1949). Turhan Tinay: Bir toplantıdan intibalar.

Türk Sesi. (7 Nisan 1951). Komünizmle Mücadele Derneği'nin çalışmaları.

Türk Sesi. (16 Nisan 1949). Turhan Tinay: Hayırlı bir başlangıç.

Türk'ün Sesi. (31 Ocak 1951). Komünizmle Mücadele Derneği Başkanı Halit Taşman'ın konuşmasını aynen neşrediyoruz.

Türk'ün Sesi. (3 Şubat 1951). Komünizmi Tel'in mitinginde Nejdet Sançar'ın hitabesi.

Türk'ün Sesi. (28 Şubat 1951). Merkez ilçe kongresi, Halit Taşman'ın kongredeki tenkidi.

Türk'ün Sesi. (7 Nisan 1951). Komünizmle Mücadele Derneği'nin çalışmaları.

Türk'ün Sesi. (14 Nisan 1951). Komünizme karşı Türklük adında yeni bir gazete çıkıyor.

Türk'ün Sesi. (5 Mayıs 1951). Nejdet Sançar'ın Turhan Tinay aleyhindeki davası.

Türk'ün Sesi. (13 Haziran 1951). Nejdet Sançar-Turhan Tinay davası.

Türk'ün Sesi. (14 Haziran 1952). Turumtay: Türk Milliyetçiler Derneği.

Türk'ün Sesi. (22 Haziran 1951). Nazım Hikmet meselesi.

Türk'ün Sesi. (30 Haziran 1951). Sançar-Tinay davası.

Vatan. (19 Ocak 1953). Bu memlekette irtica yoktur, mürteci vardır.

Yeni Sabah. (31 Ocak 1953). Mukaddes inançlara hakaret.

Zafer. (25 Ocak 1953). Milliyetçiler Derneği ve faşizm.

Zonguldak. (4 Haziran 1948). Cafer Kırımer, binlerce işçi kütelleri tarafından büyük bir heyecan ve coşkunluğuyla dinlenen konferanslarına devam ediyor.

Zonguldak. (25 Mayıs 1948). Bugün saat 18'de aydın, gençlerimizi, halkımızı Halkevi'nde Cafer Kırımer'in konferansını dinlemeğe çağırıyoruz.

Zonguldak. (25 Mart 1949). Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği Başkanlığından.

Zonguldak. (1 Nisan 1949). Zonguldak Komünizmle Mücadele Derneği Başkanlığından.

Zonguldak. (15 Temmuz 1952). Milli Eğitim Bakanı Tefvik İleri Şehrimizde.

Zonguldak. (26 Ocak 1953). Milliyetçiler Derneği kapatıldı.

Zonguldak Postası. (28 Temmuz 1948). Zonguldak'ta komünistlikle savaş.

EXTENDED ABSTRACT

In this study, the establishment, purpose, activities and closing of the Association for Fighting Communism of Zonguldak, which was established in Zonguldak, was examined. Because of developments, occurring during the cold war was to change the turkey's policies and therefore emerged policy of fighting to communism. So this association, which struggled with communism in the anti-communist politics of the period, fought against communism by engaging in a wide range of activities both locally and nationally. In the researches, all activities carried out by the association were examined and associations of local and Zonguldak have been examined as well as the effects of this part of the fight against communism throughout Turkey. According to the findings obtained, the activities carried out by the association in the fight against communism were highly effective.

This association, which was established for the second time in Turkey in 1948, is important in terms of being an example to the associations opened in the next period. Although it was established locally, this association, which had a national impact, prevented the spread of communist thought in the city with its activities, while ook after with national subject such as the Nazım Hikmet issue. While this association started a great struggle against communism with the publications, it published with meetings and rallies organized with a nationalist and Islamist ideology. On the other hand, it has made the public conscious about communism through meetings, rallies and publications. Association members who participated in other activities against communism in the city also played an active role in these activities such as meetings and demonstration. They also based their awareness raising activities on nationalist and Islamic ideology. Thus, they conducted anti-communist politics around these ideologies.

This association, which conducts politics along the line of power, has found itself a very wide area within the anti-communist politics of the period with its Turkic ideas. In addition, the association affecting the society with its nationalist discourse tried to prevent the communist formations by explaining the bad aspects of communism to the public. With the participation of famous nationalist names of the period, the association increased its activities and carried out a nationalist and Islamic policy. In particular, nationalist individuals such as Nejdet Sançar and Halit Taşman have had a great importance in the association's attaining a nationalist identity. The association, which uses the nationalist and Islamist ideology, which is a powerful weapon against communism, has established good relations with the power and has carried out the main policy of the association in line with the power. In this study, the archive and periodicals, which are generally the primary sources, were

used. In the newspapers that made an important contribution in terms of examining the atmosphere of the period, there was extensive information about the association, which was widely reflected in the study. In addition, many news about the association in the newspapers show that the association carried out an effective propaganda at that time.

The main feature that distinguishes this association, from other associations, which affects the anti-communist associations that will be established after it, and the association is not very involved in politics. Although most of the association's members were anti-CHP, the association did not receive any support from the parties or the government. In this sense, the association has tried to raise the awareness of the people against communism by focusing on communism.